

Κείμενο Εργασίας Νο 16/2011

Η ελληνική κρίση στα διεθνή ΜΜΕ

Γιώργος Τζογόπουλος

Μεταδιδακτορικός ερευνητής με την υποστήριξη του Ιδρύματος Μποδοσάκη, ΕΛΙΑΜΕΠ

Απρίλιος 2011

Copyright © 2011
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)
Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Κείμενο Εργασίας Νο 16/2011

Η Ελληνική Κρίση στα Διεθνή ΜΜΕ

Γιώργος Τζογόπουλος

Μεταδιδακτορικός ερευνητής με την υποστήριξη του Ιδρύματος Μποδοσάκη, ΕΛΙΑΜΕΠ

**Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής
(ΕΛΙΑΜΕΠ)**

Βασ. Σοφίας 49

106 76 Αθήνα

Τηλ.: (+30) 210 7257110

Fax: (+30) 210 7257114

e-mail: eliamep@eliamep.gr

url: www.eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του ιδρύματος, του διοικητικού συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

Σύντομο Βιογραφικό

Ο Γιώργος Τζογόπουλος είναι μεταδιδακτορικός ερευνητής στο ΕΛΙΑΜΕΠ με την υποστήριξη του Ιδρύματος Μποδοσάκη. Είναι διδάκτωρ κοινωνικών επιστημών (σπουδών ΜΜΕ & επικοινωνιών) του πανεπιστημίου Loughborough από το Νοέμβριο του 2008. Σπούδασε ιστορία στο πανεπιστήμιο Αθηνών από το 1998 ως το 2002 και συνέχισε σε μεταπτυχιακό επίπεδο στο Λονδίνο και τη Νίκαια. Το 2003 έλαβε τον πρώτο μεταπτυχιακό του τίτλο σε μεσογειακές σπουδές από το King's College και το 2004 τον δεύτερο, σε ευρωπαϊκές και διεθνείς σπουδές από το Institut Européen des Hautes Études Internationales. Η διδακτορική διατριβή του, που εκπονήθηκε με υποτροφία αμερικανικών σπουδών του ΙΚΥ, θα εκδοθεί ως μονογραφία με τίτλο US Foreign Policy in the European Media: Framing the Rise and Fall of Neoconservatism από τον IB TAURIS στα τέλη του 2011. Ο Γ. Τζογόπουλος εργάστηκε ως αρθρογράφος σε θέματα πολιτικής και διεθνών σχέσεων στην εφημερίδα Απογευματινή από τον Ιανουάριο του 2007 ως τον Ιανουάριο του 2010 και έχει διδάξει προπαγάνδα στο πανεπιστήμιο Loughborough. Μιλάει αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά και ιταλικά ενώ τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν τους τομείς των ΜΜΕ και πολιτικής, της ευρωπαϊκής δημόσιας σφαίρας, της αμερικανικής και ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής και των διεθνών σχέσεων.

Περίληψη

Η περίοδος που ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2009 και βρίσκεται σήμερα σε εξέλιξη, αποτελεί για την Ελλάδα μία από τις πιο επώδυνες και ταραγμένες των τελευταίων δεκαετιών. Για να αποφύγει τη χρεοκοπία, η χώρα μας υπέγραψε το Μάιο του 2010 τη «συμφωνία επιβίωσης» με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ουσιαστικά τέθηκε υπό στενό διεθνή οικονομικό έλεγχο για τα επόμενα χρόνια. Οι νέες συνθήκες που άρχισαν να διαμορφώνονται, κατά μείζονα λόγο η λήψη μέτρων λιτότητας και ο περιορισμός των προνομίων διαφόρων ομάδων, έχουν προκαλέσει έκρηξη κοινωνικής οργής η οποία εκφράζεται με συνεχείς απεργίες, καταλήψεις δημοσίων κτηρίων και πορείες διαμαρτυρίας. Ωστόσο, ο οικονομικός πόλεμος, ο οποίος έχει, πράγματι, ξεκινήσει δεν έχει πεδίο μάχης του μόνον την Ελλάδα αλλά ολόκληρη την ευρωζώνη - αν όχι το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, ήταν αναμενόμενο πως τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης θα αύξαναν το ενδιαφέρον τους για τη χώρα μας και τις εξελίξεις σε αυτή.

Η μελέτη που ακολουθεί, επιχειρεί να σκιαγραφήσει τον τρόπο με τον οποίο δέκα εφημερίδες από την Αγγλία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, τις ΗΠΑ και την Ιταλία αξιολόγησαν την ελληνική κρίση από τις αρχές Οκτωβρίου 2009 ως τα τέλη Δεκεμβρίου 2010. Σκοπός είναι η παρουσίαση των σκέψεων τους τόσο για το οικονομικό πρόβλημα της Ελλάδας όσο και για τις παθογένειες του κοινωνικοπολιτικού της συστήματος όπως η διαφθορά και η γραφειοκρατία. Στην ανάλυση χρησιμοποιούνται ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι, στις οποίες περιλαμβάνονται η επεξεργασία κειμένων και η πραγματοποίηση προσωπικών συνεντεύξεων. Τα συμπεράσματα κατηγοριοποιούνται με βάση τη χώρα προέλευσης των εφημερίδων, τον ιδεολογικό τους προσανατολισμό και τον ποιοτικό τους χαρακτήρα. Παράλληλα, η μελέτη επιχειρεί να απαντήσει στο ερώτημα αν η κριτική που ασκήθηκε από τα διεθνή ΜΜΕ είναι δικαιολογημένη και να ερμηνεύσει τον τρόπο λειτουργίας τους. Επίσης, να ανιχνεύσει τα κίνητρα που πιθανώς επηρεάζουν το έργο των ξένων ανταποκριτών και να εξετάσει πώς αυτοί αντιμετωπίζονται από την ελληνική κυβέρνηση.

Λέξεις Κλειδιά

Οικονομική κρίση, διαφθορά, Ελλάδα, ΜΜΕ, framing, δημοσιογράφοι, επικοινωνιακή στρατηγική, Ευρωπαϊκή Ένωση, ΔΝΤ, ευρωζώνη, αναδιάρθρωση χρέους, πτώχευση

Εισαγωγή: Στο κέντρο της προσοχής¹

Μέχρι τις εθνικές εκλογές της 4^{ης} Οκτωβρίου του 2009, η Ελλάδα δεν ήταν συνηθισμένη να βρίσκεται στο επίκεντρο των διεθνών μέσων μαζικής ενημέρωσης. Εξαιρέσεις, βέβαια, υπήρχαν. Γεγονότα είτε θετικού είτε αρνητικού περιεχομένου, για παράδειγμα τα εγκαίνια του Μουσείου της Ακρόπολης ή τα βίαια επεισόδια του Δεκεμβρίου του 2008 κατά το πρόσφατο παρελθόν, προσέλκυαν την προσοχή ξένων δημοσιογράφων. Η διάρκεια της κάλυψής τους, όμως, δεν ξεπερνούσε τις δύο-τρεις μέρες, όπως, άλλωστε, συμβαίνει συνήθως με τα περισσότερα θέματα της ειδησεογραφίας. Ταυτόχρονα, το γενικότερο ενδιαφέρον παρέμενε σχετικά περιορισμένο και σίγουρα δεν ξέφευγε από το στενό πλαίσιο του εξωτερικού δελτίου ενημέρωσης. Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί, δηλαδή, πως η ενασχόληση με την Ελλάδα ήταν περισσότερο «εργασία ρουτίνας» για τους δημοσιογράφους των διεθνών μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Αυτή η τάση, όμως, έμελλε να αντιστραφεί μετά τη νίκη του ΠΑΣΟΚ. Η επάνοδός του στην εξουσία υπό την πρωθυπουργία του Γιώργου Παπανδρέου δε σηματοδότησε μόνο την αλλαγή του πολιτικού σκηνικού στη χώρα μας μετά από 5,5 χρόνια αλλά και την έναρξη μιας άγνωστης περιπέτειας σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο που γινόταν ακόμα πιο αβέβαιη λόγω της συνεχιζόμενης παγκόσμιας κρίσης. Τα όσα επακολούθησαν ήταν πρωτοφανή για την κυβερνητική ελίτ και την κοινή γνώμη τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Μέσα σε λίγους μόνο μήνες θα έπρεπε να ληφθούν αποφάσεις και μέτρα που κατά τα παρελθόντα έτη βρίσκονταν εκτός ατζέντας αν όχι εκτός συζήτησης και σκέψης. Την ίδια στιγμή, οι εξελίξεις στην Ελλάδα θα αποκτούσαν καταλυτική σημασία για το μέλλον της ευρωζώνης με τους φόβους μετάστασης της εγχωρίας κρίσης να μην κοπάζουν και το αίσθημα της ανασφάλειας να εντείνεται. Μέσα στις πρωτόγνωρες αυτές συνθήκες, ολοένα και περισσότεροι ξένοι δημοσιογράφοι επιχείρησαν όχι μόνο να καλύψουν τα τεκταινόμενα στην χώρα μας, αλλά και να δώσουν εξήγηση για τις επιλογές των Ελλήνων πολιτικών και τη στάση της ελληνικής κοινωνίας, προχωρώντας σε διάφορες εκτιμήσεις - οικονομικές κυρίως - για το μέλλον.

Μέσα σε αυτό πλαίσιο, επιβεβλημένη ήταν η άμεση αλλαγή της επικοινωνιακής στρατηγικής στη χώρα μας ώστε οι ελληνικές θέσεις να γίνονται ευρύτερα γνωστές στα διεθνή ΜΜΕ. Αυτή περιελάμβανε διαρκή και συντονισμένη παρουσία της πολιτικής και οικονομικής ελίτ στα προγράμματα ξένων ειδησεογραφικών πρακτορείων και σταθμών αλλά και τις σελίδες διάφορων εφημερίδων, κυρίως μέσω της παραχώρησης συνεντεύξεων. Ο υπουργός οικονομικών, κ. Γιώργος Παπακωνσταντίνου, για παράδειγμα, είχε δώσει μέχρι τα τέλη του 2010 σχεδόν 400 συνεντεύξεις μόνον σε ξένα μίντια.² Επίσης, η ιστοσελίδα του Υπουργείου Οικονομικών, αναβαθμίστηκε για να δίνεται η πρόσβαση σε χρήσιμο υλικό μεταφρασμένο στα αγγλικά. Συγκεκριμένα, κάθε 10 του μήνα δημοσιεύεται προσωρινό δελτίο εκτέλεσης του προϋπολογισμού και κάθε 20 τα επίσημα στοιχεία. Στα αγγλικά, επίσης, αναρτώνται άμεσα τα δελτία τύπου, υπάρχουν ενημερώσεις (newsletters) κάθε δύο μήνες, ενώ τα στοιχεία Γενικής Κυβέρνησης, στα οποία περιλαμβάνονται πληροφορίες - μεταξύ άλλων - για όλα τα Υπουργεία

¹ Ο γράφων επιθυμεί να ευχαριστήσει τους κκ. Λουκά Τσούκαλη, Θάνο Βερέμη, Θεόδωρο Κουλουμπή, Γιάννη Στουρνάρα, Θάνο Ντόκο, Δημήτρη Σωτηρόπουλο, Δημήτρη Κατσίκια και την κ. Ευαγγελία Ψυχογιούλου για σχόλια και παρατηρήσεις.

² Συνέντευξη με κ. Φιλίω Λαναρά (επικεφαλής γραφείου Τύπου στο Υπουργείο Οικονομικών), 17 Ιανουαρίου 2011. Για το ίδιο διάστημα ο αριθμός των συνεντεύξεων του πρωθυπουργού, κ. Γιώργου Παπανδρέου, σε διεθνή ΜΜΕ, σύμφωνα με την προσωπική του ιστοσελίδα είναι 48.

και τις Περιφέρειες - δημοσιεύονται πλέον ολοκληρωμένα ανά τρίμηνο.³ Στην προσπάθεια προώθησης των ελληνικών θέσεων στο εξωτερικό συνέβαλαν, ταυτόχρονα, εκτός από την ελληνική πολιτική και οικονομική ελίτ, ερευνητικά ιδρύματα της χώρας, όπως για παράδειγμα το ΕΛΙΑΜΕΠ.⁴

Παρόλα αυτά, η ελληνική κυβέρνηση παρουσιάζεται ενοχλημένη από τον τρόπο που πολλά διεθνή ΜΜΕ κάλυψαν την κρίση και τις εξελίξεις στη χώρα μας ιδίως το 2010. Ο πρωθυπουργός, κ. Γιώργος Παπανδρέου, αναφέρθηκε στο θέμα το Νοέμβριο του 2010 με καυστικό τόνο:

«Χρειάστηκε να αντιμετωπίσουμε τη χειρότερη χρηματοοικονομική κρίση της σύγχρονης ιστορίας μας και να το κάνουμε αυτό, κάτω από τους προβολείς των διεθνών ΜΜΕ. Ήταν, αν θέλετε, μια ιδιαίτερα μοναδική εμπειρία. Επιτρέψτε μου κατ' αρχήν να σας ευχαριστήσω όλους, όλα τα μέσα ενημέρωσης, που έκαναν τους Έλληνες πολίτες, μέσα σε μια νύχτα, ειδικούς επί των οικονομικών! Ο καθένας στην Ελλάδα, ηλικίας από 7 έως 97, γνωρίζει τι είναι τα spreads και τα CDS. Αυτά έχουν γίνει λέξεις, που όλοι τις ξέρουν, ακόμη και στα πιο απομακρυσμένα χωριά. Τα διεθνή ΜΜΕ βοήθησαν επίσης στο να προβληθούν πολλά από τα προβλήματα που επέφεραν την οικονομική κρίση στην Ελλάδα, αλλά θα έλεγα επίσης και το πώς αυτά συνδέονται με τα ευρύτερα προβλήματα του πλανήτη μας, όσον αφορά το χρηματοπιστωτικό σύστημα και την παγκόσμια διακυβέρνηση. Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, υπήρξε σε κάποιο βαθμό και μια κερδοσκοπία από την πλευρά των ΜΜΕ, που διόγκωσε τα δημοσιονομικά προβλήματα που υπήρχαν και υπάρχουν, δυσκολεύοντας ακόμη περισσότερο πολλές φορές την επίλυσή τους».⁵

Αξιοσημείωτη ήταν, επίσης, η αντίδραση της ελληνικής πλευράς για διάφορα γερμανικά δημοσιεύματα, ιδίως κατά το πρώτο τρίμηνο του 2010. Χαρακτηριστικό είναι ότι στις 25 Φεβρουαρίου, ο πρόεδρος της Βουλής, Φίλιππος Πετσάλνικος, εξέφρασε την έντονη δυσαρέσκειά του στον τότε Γερμανό πρέσβη στην Αθήνα, Βόλφγκανγκ Σούλτχαϊς.⁶ Ο ίδιος, παράλληλα, έστειλε απάντηση-τοποθέτηση στο γερμανικό περιοδικό *Stern* αναφέροντας πως ήταν διατεθειμένος να απευθυνθεί και σε άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης της Γερμανίας με παρόμοιες επιστολές.⁷ Την ίδιο περίοδο, και ο αντιπρόεδρος της ελληνικής κυβέρνησης, Θεόδωρος Πάγκαλος, πήρε αντίστοιχη θέση, σχολιάζοντας ότι «πολλά χωριά στην Ελλάδα ακόμα προσπαθούν να πάρουν πίσω τις αποζημιώσεις από τη γερμανική Κατοχή».⁸

Επίσης, στην επίσημη έκθεση της Ένωσης Ακολουθών Τύπου για τα δημοσιεύματα σχετικά με την ελληνική οικονομία το 2009 και το 2010 αναφέρεται: «τα ευρωπαϊκά ΜΜΕ έπαιξαν σημαντικό ρόλο κατά το διάστημα της δοκιμασίας της ελληνικής οικονομίας και δεν είναι

³ Συνέντευξη με κ. Λαναρά.

⁴ Από τις εθνικές εκλογές του 2009 μέχρι το τέλος του 2010 στελέχη του ΕΛΙΑΜΕΠ όπως οι κκ. Τσούκαλης, Βερέμης, Κουλουμπής, Ντόκος, Γλυνός, Παγουλάτος, Bastian κ.ά. παραχώρησαν συνεντεύξεις σε διάφορα διεθνή μέσα. Για παράδειγμα στις εφημερίδες *Financial Times*, *New York Times*, *Frankfurter Allgemeine*, *Neue Zürcher*, *The Australian*, το γαλλικό πρακτορείο ειδήσεων και το Reuters, το γερμανικό κανάλι ARD και την ιστοσελίδα www.euractiv.com κ.ά.

⁵ Ομιλία Γιώργου Παπανδρέου στο συνέδριο «NEWSEXCHANGE 2010», ιστοσελίδα πρωθυπουργού της Ελλάδας, <http://www.primeminister.gov.gr/2010/11/11/3574>, 11 Νοεμβρίου 2010.

⁶ Έπίσημη Διαμαρτυρία Πετσάλνικου για τα Γερμανικά Δημοσιεύματα Εναντίον της Ελλάδας, ιστοσελίδα in.gr. <http://news.in.gr/greece/article/?aid=1109429>, 22 Φεβρουαρίου 2010.

⁷ Δελτίο Τύπου με θέμα: Συνάντηση του Προέδρου της Βουλής με τον Πρέσβη της Γερμανίας, ιστοσελίδα κ. Φίλιππου Πετσάλνικου, <http://www.petsalnikos.gr/frontend/article.php?aid=377&cid=69>, 25 Φεβρουαρίου 2010.

⁸ Συνέντευξη Θεόδωρου Πάγκαλου στο δημοσιογράφο του *BBC*, Malcolm Brabant, ιστοσελίδα Θεόδωρου Πάγκαλου, <http://www.pangalos.gr/portal/?p=647>, 25 Φεβρουαρίου 2010.

υπερβολή να ισχυριστεί κανείς ότι σε αρκετές περιπτώσεις, επηρέασαν την πορεία αυτή, είτε μέσα από αναλύσεις που προεξοφλούσαν τη χρεοκοπία του ελληνικού κράτους ή την έξοδο του από την ευρωζώνη είτε δημοσιεύοντας ανακριβείς πληροφορίες».⁹

Ήταν, λοιπόν, πραγματικά τόσο άδικος για τη χώρα μας ο τρόπος που αντιμετωπίστηκε και συνεχίζει να αντιμετωπίζεται από τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης; Βαρύνει τους «μεροληπτικούς» ξένους δημοσιογράφους η ευθύνη για την αρνητική της εικόνα στο εξωτερικό; Ή μήπως η Ελλάδα βρέθηκε «στο μάτι του κυκλώνα» κυρίως με δική της ευθύνη λόγω συγκεκριμένων παθογενειών αλλά και πολιτικοοικονομικών επιλογών της τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, που φυσιολογικά ήλθαν στην επιφάνεια;¹⁰ Απάντηση στα ερωτήματα αυτά δεν είναι εύκολο να δοθεί, καθώς κάθε κρίση ενέχει υποκειμενικό χαρακτήρα. Και, χωρίς να υιοθετούνται οι ιδέες του μεταμοντερνισμού, είναι πολύ δύσκολο να ισχυριστεί κάποιος πως στη συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει μόνον μία αλήθεια. Η θεωρία του «κονστρουκτιβισμού», ότι δηλαδή η αλήθεια «κατασκευάζεται» από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ταιριάζει ίσως πολύ περισσότερο.¹¹

Η ακαδημαϊκή συζήτηση για τον τρόπο λειτουργίας των ΜΜΕ είναι ιδιαίτερα πλούσια. Σε θεωρητικό επίπεδο, πολλοί καθηγητές έχουν επεξεργαστεί μοντέλα πολιτικής οικονομίας, επιχειρώντας να τον εξηγήσουν. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των Graham Murdoch και Peter Golding, οι οποίοι ασχολούνται με τη αλληλεπίδραση ανάμεσα σε οικονομικούς οργανισμούς και την πολιτική, πολιτισμική και κοινωνική ζωή.¹² Χρήσιμη είναι, ταυτόχρονα, η θεωρία που αναπτύσσει ο John McManus, ο οποίος συνδέει την παραγωγή των ειδήσεων με τα οικονομικά συμφέροντα των εταιρειών που έχουν στην ιδιοκτησία τους ΜΜΕ.¹³ Το ίδιο ισχύει και για το επιχείρημα των Edward Herman και Noam Chomsky. Στο εγχειρίδιό τους *Manufacturing Consent* ισχυρίζονται ότι τα μίντια υπηρετούν την πολιτική ελίτ.¹⁴

Πλούσια, είναι, επίσης, η βιβλιογραφία και για το ρόλο των δημοσιογράφων. Όπως παρατηρεί ο James Curran, ακόμα και αν αυτοί ακολουθούν τους κανόνες δεοντολογίας, πολύ δύσκολα μπορούν να θεωρηθούν αντικειμενικοί στη δουλειά τους.¹⁵ Οι δημοσιογράφοι χειρίζονται πληθώρα πληροφοριών και είναι αναγκασμένοι να επιλέξουν κάποιες από αυτές λόγω περιορισμένου χώρου στις εφημερίδες ή χρόνου στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Όσον αφορά τα κριτήρια που επηρεάζουν την επιλογή τους, αυτά σε μεγάλο βαθμό σχετίζονται με το καθεστώς της πίεσης υπό το οποίο βρίσκονται, ώστε να συμπεριλάβουν ειδήσεις που δεν θα «ενοχλούν» τους διευθυντές και ιδιοκτήτες των μέσων στα οποία εργάζονται.¹⁶ Οι ίδιοι, άλλωστε, είναι υπάλληλοι σε εταιρείες, οι οποίες αποφασίζουν για την προαγωγή τους αλλά και για πιθανή απόλυσή τους.

Παράλληλα με το θεωρητικό πλαίσιο, όμως, για να αξιολογήσει κάποιος τον τρόπο με τον οποίο τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι ξένοι δημοσιογράφοι κάλυψαν την ελληνική

⁹ Forum Διεθνούς Επικοινωνιακής Πολιτικής – Ένωση Ακολουθών Τύπου, Ποσοτική και Ποιοτική Ανάλυση των Αναφορών των Ευρωπαϊκών ΜΜΕ για την Ελληνική Οικονομία

¹⁰ Βλ. για παράδειγμα άρθρο Γιώργου Παγουλάτου, 'Η Κρίση δε Γεννήθηκε Χθες', *Καθημερινή*, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_columns_2_09/01/2011_428100, 9 Ιανουαρίου 2011.

¹¹ Gaye Tuchman, *Making the News: A study in the Construction of Reality* (Free Press - Collier Macmillan, London and New York, 1978).

¹² Peter Golding και Graham Murdock, 'Culture, Communications, and Political Economy', James Curran and Michael Gurevitch (εκδ.) *Mass Media and Society* (Edward Arnold, London – New York – Melbourne – Auckland, 1991), σσ. 60-83

¹³ John H. McManus, 'Market Driven Journalism: Let the Citizen Beware, Howard Tumber (εκδ.), *News: A Reader* (Oxford University Press, Oxford – New York, 1999), σσ. 180-190.

¹⁴ Edward S. Herman και Noam Chomsky, *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media* (Pantheon, New York, 1988).

¹⁵ James Curran, *Media and Power* (Routledge, London and New York, 2002), σελ. 127.

¹⁶ Ben H. Bagdikian, 'The Media Monopoly', Howard Tumber (εκδ.), *News: A Reader* (Oxford University Press, Oxford – New York, 1999), σσ. 148-154

κρίση, χρειάζεται να λάβει υπόψη του δύο σημαντικές παραμέτρους. Η πρώτη σχετίζεται με τη διεθνή δημόσια συζήτηση η οποία έγινε και συνεχίζει να γίνεται για την Ελλάδα πέρα από τα στενά όρια της χώρας μας και η οποία είναι φυσιολογικό να αντανakλάται στα μίντια. Αυτό με άλλα λόγια σημαίνει πως τα διεθνή ΜΜΕ δε θα μπορούσαν να καλύψουν την ελληνική κρίση από ελληνοκεντρική οπτική γωνία, αγνοώντας τις επιπρόσθετες, «ενοχλητικές» φωνές που ακούστηκαν και ακούγονται σε παγκόσμιο επίπεδο. Έπειτα, όσον αφορά τη δεύτερη παράμετρο, αυτή σχετίζεται με την έκπληξη αν όχι το «σοκ» των ξένων δημοσιογράφων ως τρίτων παρατηρητών όταν έρχονται αντιμέτωποι - είτε από κοντά είτε εξ' αποστάσεως - με τα κακώς κείμενα της ελληνικής πολιτικής και κοινωνίας. Ένας τρίτος παρατηρητής, δηλαδή, δεν είναι σίγουρα συνηθισμένος να καλύπτει γεγονότα ή καταστάσεις που για την ελληνική κουλτούρα αποτελούν μέρος της καθημερινότητας, όπως είναι για παράδειγμα οι συνεχείς πορείες και διαδηλώσεις διαμαρτυρίας, οι απεργίες, οι καταλήψεις δημοσίων κτηρίων και οι συχνές περιπτώσεις φοροδιαφυγής.

Από εκεί και πέρα, όμως, το έντονο ενδιαφέρον των διεθνών ΜΜΕ για τις εξελίξεις στην Ελλάδα και τα οικονομικά της προβλήματα μάλλον θα πρέπει να αποδοθεί στο γεγονός ότι η χώρα μας ανήκει στην ευρωζώνη και ακολούθως στην κρίση που έπληξε το ευρώ. Κατά κανόνα, ένα διεθνές θέμα απασχολεί την ειδησεογραφία όταν αγγίζει τα ενδιαφέροντα χωρών που θεωρούνται ελίτ.¹⁷ Στην περίπτωση της ελληνικής κρίσης η θεωρία αυτή είναι απολύτως εφαρμόσιμη, καθώς η εν λόγω κρίση να μεν ξεκινάει από τη χώρα μας αλλά λόγω της συμμετοχής της στο ευρωσύστημα αφορά την ευρωπαϊκή αν όχι την παγκόσμια οικονομία. Πολλές είναι, άλλωστε, οι δημόσιες τοποθετήσεις που έγιναν και συνεχίζουν να πραγματοποιούνται από πολιτικούς-κρατών μελών της ευρωζώνης που περιστρέφονται γύρω από το θέμα αυτό.

Σε ένα άρθρο του στην εφημερίδα *Financial Times* τον Οκτώβριο του 2010, ο τότε ανταποκριτής της στις Βρυξέλλες Tony Barber, αναφέρει ότι το κοινό νόμισμα είχε φθάσει πολύ κοντά στην κατάρρευση και πως σώθηκε την τελευταία στιγμή με τη συμμετοχή όχι μόνον των ευρωπαϊκών χωρών αλλά και των ΗΠΑ. Περιγράφοντας ουσιαστικά την εμπειρία του από το δραματικό Σαββατοκύριακο της 8^{ης}/9^{ης} Μαΐου 2010 σκιαγραφεί - μεταξύ άλλων την αγωνία του Ευρωπαϊκού Επιτρόπου Όλι Ρεν ο οποίος ακύρωσε ταξίδι του στην Φινλανδία για να παραμείνει στις Βρυξέλλες και κάνει λόγο για πολλαπλά τηλεφωνήματα του Αμερικανού προέδρου, Μπαράκ Ομπάμα, στη Γερμανίδα καγκελάρια Άγκελα Μέρκελ.¹⁸ Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, πρέπει, επίσης, να ληφθεί υπόψη πως σύμφωνα, με την εφημερίδα *Wall Street Journal* το Φεβρουάριο του 2010, μεγάλα hedge funds στοιχημάτιζαν σημαντικά κεφάλαια στην πτώση του ευρώ.¹⁹ Η επιλογή τους, ωστόσο, μάλλον είχε τα αντίθετα αποτελέσματα από αυτό που επιθυμούσαν, καθώς δεν κατάλαβαν το μέγεθος του πολιτικού κεφαλαίου που έχουν επενδύσει οι Ευρωπαίοι στο κοινό νόμισμα.²⁰

Η ανάλυση που ακολουθεί, θα ξεκινήσει με τη διερεύνηση διάφορων μεθοδολογικών θεμάτων που αφορούν κάθε μελέτη συγκριτικής επεξεργασίας περιεχομένου ΜΜΕ. Στο τμήμα αυτό θα εξηγηθούν - μεταξύ άλλων - οι πηγές και οι μέθοδοι οι οποίες επιλέγονται. Έπειτα, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της ποσοτικής ανάλυσης με την χρησιμοποίηση ειδικών διαγραμμάτων ώστε να αποτυπωθούν οι διαφοροποιήσεις ανά χώρα προέλευσης και ιδεολογικό προσανατολισμό. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί, ύστερα, στο ποιοτικό σκέλος, ώστε να

¹⁷ Johan Galtung Mari Holmboe Ruge, 'The Structure of Foreign News', Howard Tumber (εκδ.), *News: A Reader*, (Oxford University Press, Oxford – New York, 1999), σελ. 23.

¹⁸ Tony Barber, 'The Euro: Dinner on the Edge of the Abyss', *Financial Times*, 10 October 2010.

¹⁹ Susan Pulliam, Kate Kellyand και Carrick Mollenkamp, 'Hedge Funds Try Career Trade Against Euro', *The Wall Street Journal*, Europe Business News, 26 Φεβρουαρίου 2010.

²⁰ Βλ. για παράδειγμα άρθρο Λουκά Τσούκαλη, 'Η Ευρώπη σε Εποχή Λιτότητας', *Καθημερινή*, http://news.kathimerini.gr/4dcqj/w_articles_columns_1_07/11/2010_421577, 7 Νοεμβρίου 2010.

σκιαγραφηθεί η κάλυψη της ελληνικής κρίσης από τα μίντια πάνω στη βάση ξεχωριστών ενοτήτων, όπως για παράδειγμα αυτός της προτεινόμενης αναδιάρθρωσης χρέους. Τέλος, θα γίνει προσπάθεια αξιολόγησης και ερμηνείας του τρόπου με τον οποίο τα διεθνή ΜΜΕ παρουσίασαν την Ελλάδα αλλά και προσέγγισης του σκεπτικού των ξένων δημοσιογράφων και ανταποκριτών.

Μεθοδολογία

Βασική προϋπόθεση για την ανάλυση της κάλυψης ενός θέματος από τα μίντια είναι η επιλογή συγκεκριμένων πηγών στις οποίες θα υπάρξει πρόσβαση. Ο Τύπος - τόσο στην έντυπη όσο και στην ηλεκτρονική του πλέον έκδοση - αποτελεί ίσως το πιο χρήσιμο εργαλείο, επειδή το αρχείο του δίνει τη δυνατότητα έρευνας για μεγάλες σε διάρκεια περιόδους και έτσι μπορούν να εντοπίζονται διαφορές ως προς την κάλυψη σε ξεχωριστές χρονικές στιγμές. Η συγκεκριμένη μελέτη, λοιπόν, έχει πραγματοποιηθεί αναζητώντας τη λέξη-κλειδί «Ελλάδα» στην ηλεκτρονική ιστοσελίδα εφημερίδων καθώς επίσης και στη βάση δεδομένων «Lexis-Nexis» από τις 5 Οκτωβρίου 2009 ως τις 31 Δεκεμβρίου 2010.²¹

Όσον αφορά τη σύγκριση ΜΜΕ από διαφορετικές χώρες, η ιδέα αυτή δεν είναι καινούρια και έχει απασχολήσει αρκετούς μελετητές.²² Το βασικό ερώτημα το οποίο τίθεται είναι κατά πόσο αυτή είναι εφικτή με δεδομένο πως βασικά χαρακτηριστικά του Τύπου και της αγοράς του, παρουσιάζουν διαφορές ανά χώρα. Επίσης, θέμα προς διερεύνηση παραμένει κατά πόσο η παγκοσμιοποίηση έχει οδηγήσει σε «ομογενοποίηση» του περιεχομένου στα μίντια, με τις απόψεις που έχουν διατυπωθεί να δίστανται.²³ Συνήθως, πάντως, αν και τα μεθοδολογικά προβλήματα ως προς την προσπάθεια σύγκρισης, σίγουρα, αναγνωρίζονται, αυτά παρακάμπτονται με την ανάλυση εφημερίδων που έχουν ομοιότητες στις διάφορες χώρες. Οι περιοδικές εκδόσεις *European Journal of Communication* και *The International Journal of Press and Politics* περιέχουν πολλά παραδείγματα όπου εφαρμόζεται η τακτική αυτή.

Στην περίπτωση της ερμηνείας της ελληνικής κρίσης από το διεθνή Τύπο, καθώς το θέμα είναι εξαιρετικά πολύπλοκο, επελέγησαν τρεις διαφορετικές ομάδες εφημερίδων. Πρώτα, έμφαση δίνεται σε τρεις οικονομικές εφημερίδες που διαβάζονται ευρέως από την οικονομικοπολιτική ελίτ σε παγκόσμιο επίπεδο: την αμερικανική *Wall Street Journal* (WSJ), τη βρετανική *Financial Times* (FT), και τη γερμανική *Handelsblatt* (HAN). Έπειτα, εξετάζονται έξι ευρωπαϊκές πολιτικές-ποιοτικές εφημερίδες από τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ιταλία, οι οποίες καλύπτουν τόσο το κεντροδεξιό όσο και το κεντροαριστερό ιδεολογικό φάσμα. Πρόκειται, για τις γαλλικές *Le Figaro* (LF) και *Le Monde* (LM), τις γερμανικές *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (FAZ) και *Süddeutsche Zeitung* (SÜD) και τις ιταλικές *Il Corriere della Sera*

²¹ Η αναζήτηση λέξεων-κλειδιά σε ηλεκτρονικά αρχεία μπορεί να είναι προβληματική, καθώς μεταξύ άλλων αγνοεί τη συγκεκριμένη σελίδα όπου βρίσκονται ή τη σημασία των εικόνων. Βλ. για παράδειγμα David Deacon, 'Yesterday's Paper and Today's Technology: Digital Newspaper Archives and Push Button Content Analysis', *European Journal of Communication*, 2007, τομ. 22, νο. 1, σσ. 5-25. Παρόλα αυτά, χωρίς αυτή – αν και μεθοδολογικά προβλήματα σαφώς αναγνωρίζονται – είναι αδύνατη η πραγματοποίηση έρευνας σε διαφορετικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, ιδίως όταν ο ερευνητικός χρόνος είναι περιορισμένος.

²² Το εγχειρίδιο των Daniel Hallin και Paolo Mancini, *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics* (Cambridge University Press, Cambridge, 2004) αποτελεί σημαντικό σημείο αναφοράς στη βιβλιογραφία των σπουδών επικοινωνίας σχετικά με τη σύγκριση ΜΜΕ από διαφορετικές χώρες.

²³ Βλ. για παράδειγμα: Anthony Giddens, *The Consequences of Modernity* (Stanford University Press, Stanford, 1990) και Christina Archetti, 'News Coverage of 9/11 and the Demise of the Media Flows, Globalization and Localization Hypotheses', *The International Communication Gazette*, 2008, τομ. 70, νο. 6, σσ. 463-485

(COR) και *La Stampa*. (STA).²⁴ Έπειτα, ερευνάται μία εφημερίδα ταμπλόιντ, η γερμανική *BILD*, η οποία να μην εντάσσεται σε κάποια από τις δύο προαναφερθείσες κατηγορίες αλλά αποτελεί σημείο αναφοράς σχετικά με τη δημιουργία στερεοτύπων για την Ελλάδα. Ο συγγραφέας της μελέτης διάβασε τα άρθρα των εφημερίδων στο πρωτότυπο και μετέφρασε τα κείμενά τους από τα αγγλικά, τα γαλλικά, τα γερμανικά και τα ιταλικά στα ελληνικά.

Θεωρητικά, η συστηματική καταγραφή δημοσιευμάτων στον Τύπο επιβάλλει το διαχωρισμό τους ανάλογα με τη θέση την οποία βρίσκονται σε μία εφημερίδα αλλά και το αν αποτελούν μέρος των ειδήσεων ή της σχολιογραφίας. Ωστόσο, τέτοιου είδους διακρίσεις είναι δύσκολο να εφαρμοστούν στην πράξη για δύο βασικούς λόγους. Πρώτον, η ηλεκτρονική σελίδα των περισσότερων εφημερίδων ανανεώνεται διαρκώς και στην έντυπη έκδοση υπάρχουν πλέον ειδικά υπομνήματα που παραπέμπουν σε βαθύτερες και πιο ενημερωμένες αναλύσεις στο διαδίκτυο. Και δεύτερον, οι ίδιοι δημοσιογράφοι που γράφουν στη θέση όπου βρίσκονται οι ειδήσεις εμφανίζονται συχνά στη θέση των σχολίων, ενώ πολύ συχνά η συγγραφή κειμένων ειδησεογραφίας συνοδεύεται από ανάλυση και σχολιασμό.

Η μελέτη που ακολουθεί βασίζεται σε ποσοτική και ποιοτική ανάλυση. Αρχικά, η ποσοτική ανάλυση έχει σκοπό να δείξει το πλήθος των δημοσιευμάτων που αφορούν την Ελλάδα αλλά και τις αυξομειώσεις του ενδιαφέροντος των διεθνών μέσων μαζικής ενημέρωσης ανά χρονική περίοδο.²⁵ Ωστόσο, δε γίνεται προσπάθεια ποσοτικής κατηγοριοποίησης των άρθρων ανάλογα με κάποιο συγκεκριμένο θέμα. Σε πολλά άρθρα εφημερίδων αναπτύσσονται συνήθως περισσότερα του ενός θεμάτων και έτσι η χρησιμοποίηση ποσοτικών εργαλείων καταγραφής γίνεται προβληματική. Με την μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης, αντίθετα, ο εντοπισμός συγκεκριμένων θεματικών εννοιών (framing) στα κείμενα δημοσιογράφων και αρθρογράφων, μπορεί να πραγματοποιηθεί πιο αποτελεσματικά.²⁶ Σχετικά με το δείγμα το οποίο επιλέγεται, αυτό δε βασίζεται σε πιθανότητες αλλά προσπαθεί να «απεικονίσει» κατά κάποιο τρόπο το πλήθος των δημοσιευμάτων, χωρίς όμως αυτό που τελικά χρησιμοποιείται να θεωρείται αντιπροσωπευτικό με την έννοια που αποδίδεται στην ποσοτική ανάλυση.²⁷ Είναι, άλλωστε, γνωστό πως το αρνητικό στοιχείο στη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης, είναι ότι η επεξεργασία των δεδομένων επηρεάζεται από την υποκειμενική κρίση του κάθε ερευνητή, που επιλέγει τι είναι σημαντικό και τι όχι.²⁸ Συνεπώς, ο συνδυασμός ποσοτικής και ποιοτικής ανάλυσης εγγυάται την όσο το δυνατόν πιο ισορροπημένη ανάλυση του περιεχομένου διάφορων εφημερίδων.

Τέλος, η έρευνα έχει υποστηριχθεί από είκοσι προσωπικές συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις αυτές πραγματοποιήθηκαν με δημοσιογράφους και ανταποκριτές διεθνών μέσων μαζικής ενημέρωσης στην Ελλάδα, υπεύθυνους της επικοινωνιακής στρατηγικής της ελληνικής

---

²⁴ Σχετικά με τον ιδεολογικό προσανατολισμό των εφημερίδων σε Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία βλ. αντίστοιχα: Raymond Kuhn, *The Media in France* (Routledge, London – New York, 1995), σσ.73-74, Knut Hickethier, 'The Media in Germany', Tony Weymouth and Bernard Lamizet (εκδ.) *Markets and Myths: Forces for Change in the European Media* (Longman, London - New York, 1996) σελ. 105 και Paul Ginsborg, *Silvio Berlusconi: Television, Power and Patrimony* (Verso, London - New York, 2004), σελ. 51.

²⁵ Σύμφωνα με την επίσημη έκθεση της Ένωσης Ακολουθών Τύπου, από τις εθνικές εκλογές του 2009 ως τις δημοτικές και νομαρχιακές του 2010 καταγράφηκαν μόνο στα ευρωπαϊκά μέσα μαζικής ενημέρωσης 21.660 δημοσιεύματα, που αναφέρονται στην ελληνική οικονομία, με 658 από αυτά να είναι πρωτοσέλιδα.

²⁶ Βλ. για παράδειγμα: Robert Entman, 'Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm', *Journal of Communication*, 1993, τομ. 43, νο., 4, σσ. 51-58.

²⁷ Jennifer Mason, *Qualitative Researching*, (Sage Publications, London – Thousand Oaks – New Delhi, 2002), σελ. 126.

²⁸ Devine Fiora, 'Qualitative Methods', David Marsh And Gerry Stoker (εκδ.) *Theory and Methods in Political Science* (Palgrave, London – New York, 2002), σελ. 206.

κυβέρνησης, τραπεζίτες και καθηγητές από τον Αύγουστο του 2010 ως τον Ιανουάριο του 2011.²⁹ Βασικό κριτήριο επιλογής των ερωτηθέντων ήταν ο ρόλος και το έργο τους την περίοδο της ελληνικής και παγκόσμιας κρίσης σε συνδυασμό με τη διαθεσιμότητά τους. Οι περισσότερες συνομιλίες έλαβαν χώρα ζωντανά στην Αθήνα και το Λονδίνο ενώ ένα μικρό τους μέρος διεξήχθη με την αποστολή γραπτών ερωτήσεων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Για λόγους ηθικής δεοντολογίας, η μελέτη δεν περιέχει συγκεκριμένες παραπομπές στις συνεντεύξεις.³⁰

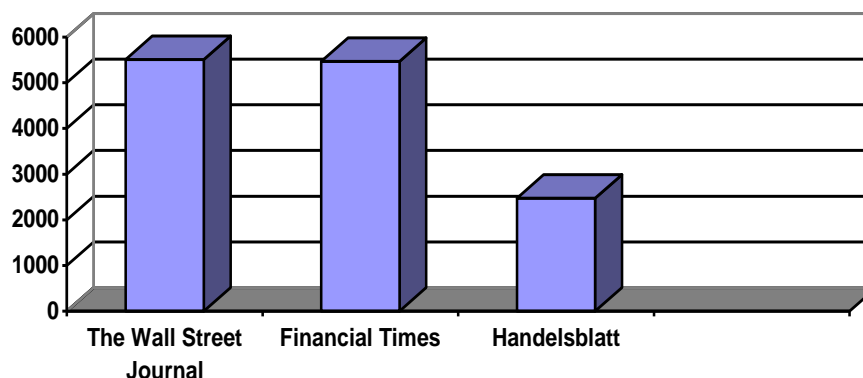
²⁹ Τα ονόματα όσων παραχώρησαν συνέντευξη στο γράφοντα καθώς και η ακριβής ημερομηνία πραγματοποίησής της παρατίθενται στο τέλος.

³⁰ Εξαίρεση αποτελεί η κ. Φιλιά Λαναρά από το ΥΠΟΙΚ η οποία έχει ρωτηθεί σχετικά.

Ποσοτική Ανάλυση

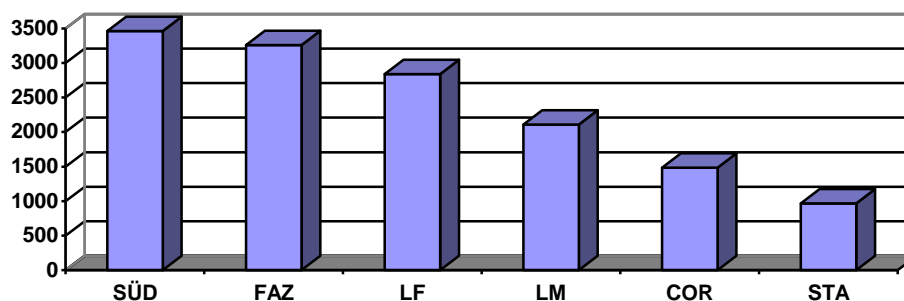
Τα αποτελέσματα της ποσοτικής ανάλυσης δείχνουν ότι οι οικονομικές εφημερίδες *The Wall Street Journal* (5504 δημοσιεύματα) και *Financial Times* (5467 δημοσιεύματα) ήταν αυτές που έδειξαν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα από τις 5 Οκτωβρίου 2009 ως τις 31 Δεκεμβρίου 2010. Αντίθετα, η *Handelsblatt* δημοσίευσε λιγότερα από τα μισά άρθρα σε σχέση με τις προαναφερθείσες εφημερίδες (2471).

Πίνακας 1: Αριθμός δημοσιευμάτων για την Ελλάδα από τις οικονομικές εφημερίδες

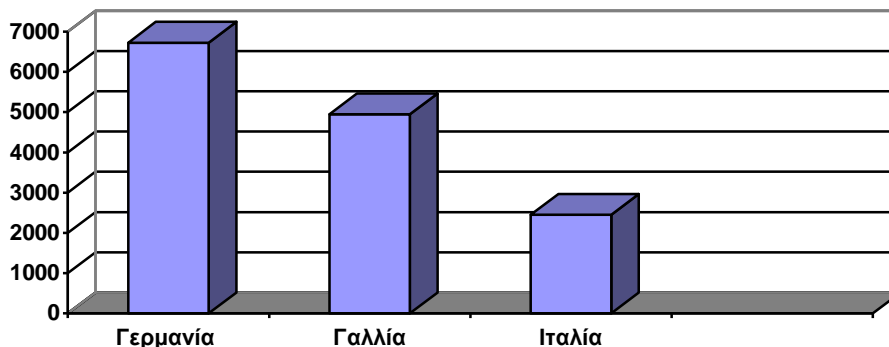
Όσον αφορά τις έξι εφημερίδες από τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ιταλία, προηγείται η γερμανική *Süddeutsche Zeitung* (3465 άρθρα) με τελευταία την ιταλική *La Stampa* (967 άρθρα). Ανάμεσα σε αυτές, η *Frankfurter Allgemeine Zeitung* δημοσίευσε 3258 κείμενα, η *Le Figaro* 2839, η *Le Monde* 2107 και η *Il Corriere della Sera* 1485.

Πίνακας 2: Αριθμός δημοσιευμάτων για την Ελλάδα στις έξι ποιοτικές εφημερίδες Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας

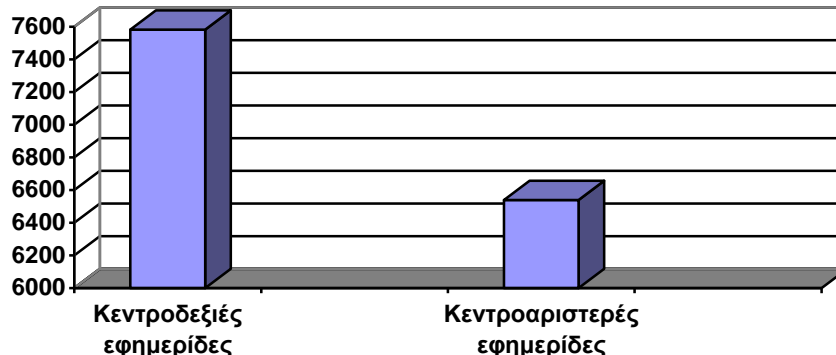
Είναι φανερό ότι το εθνικό ενδιαφέρον για την Ελλάδα ήταν μεγαλύτερο στο γερμανικό Τύπο σε σχέση με το γαλλικό και τον ιταλικό. Όπως παρουσιάζει ο Πίνακας 3 οι γερμανικές εφημερίδες δημοσίευσαν συνολικά 6773 άρθρα έναντι 4946 των γαλλικών και 2452 των ιταλικών.

Πίνακας 3: Αριθμός δημοσιευμάτων για την Ελλάδα ανά χώρα

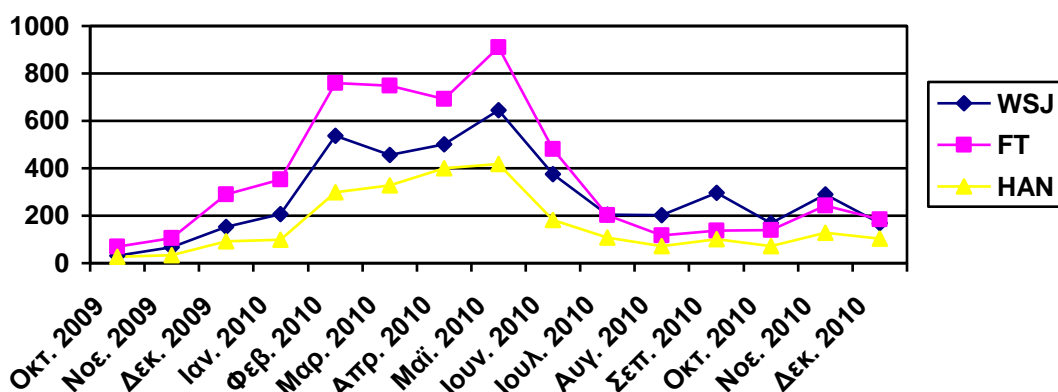
Από την οπτική γωνία του ιδεολογικού φάσματος των προαναφερθεισών εφημερίδων (Πίνακας 4), η ποσοτική ανάλυση δείχνει ότι οι κεντροδεξιές εφημερίδες, δηλαδή η *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, η *Le Figaro* και η *Il Corriere della Sera* ασχολήθηκαν περισσότερο με την Ελλάδα (7582 δημοσιεύματα) σε σχέση με τις κεντροαριστερές, *Süddeutsche Zeitung*, *Le Monde* και *La Stampa* (6539 δημοσιεύματα). Με δεδομένο ότι οι δύο γερμανικές εφημερίδες παρουσιάζουν σχετική ισορροπία ως προς τον αριθμό των άρθρων τους, η συγκεκριμένη διαφορά αποδίδεται κυρίως στο αυξημένο ενδιαφέρον της *Le Figaro* στη Γαλλία και της *Il Corriere della Sera* στην Ιταλία για τις εξελίξεις στη χώρα μας.

Πίνακας 4: Αριθμός δημοσιευμάτων για την Ελλάδα με βάση το ιδεολογικό φάσμα

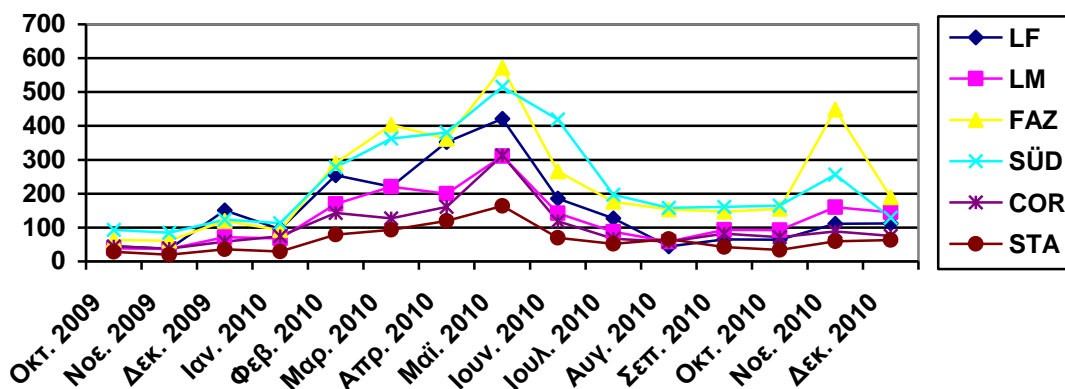

Προχωρώντας παραπέρα, ο τρόπος που τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης κάλυψαν την ελληνική κρίση από τις εκλογές του Οκτωβρίου του 2009 μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2010 δεν είναι ενιαίος. Αντίθετα, υπάρχουν τέσσερις διαφορετικές περιόδους που τον χαρακτηρίζουν παρά το γεγονός ότι τα όρια που διαχωρίζουν τις περιόδους αυτές είναι χαλαρά. Η διαφοροποίηση αυτή, όπως αποτυπώνουν οι Πίνακες 5 και 6, αφορά τόσο τα τρία οικονομικά έντυπα όσο και τις έξι πολιτικές-ποιοτικές εφημερίδες Γαλλίας, Γερμανίας και Ιταλίας. Ειδικότερα, η πρώτη φάση διαρκεί από την επομένη των εκλογών μέχρι τον Ιανουάριο του 2010 και σχετίζεται με την αρχική επαφή των ξένων δημοσιογράφων με την ελληνική πραγματικότητα, όταν ακόμα το θέμα της παροχής βοήθειας προς τη χώρα μας βρισκόταν εκτός ατζέντας. Η δεύτερη ξεκινά στα μέσα Ιανουαρίου και φθάνει μέχρι το Μάιο και την υπογραφή του Μνημονίου. Κατά τη διάρκειά της το γενικό θέμα της δημόσιας συζήτησης είναι αν και πως πρέπει να στηριχθεί οικονομικά η Ελλάδα. Η τρίτη ξεκινά μετά την υπογραφή της «συμφωνίας επιβίωσης» με την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και διαρκεί ως τον Νοέμβριο και το ξέσπασμα της ιρλανδικής κρίσης. Πρόκειται για σχετικά ήρεμη περίοδο, στην οποία άλλωστε περιλαμβάνονται οι μήνες του καλοκαιριού. Και η τέταρτη, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη, αφορά το ξεκίνημα του νέου γύρου συζητήσεων για την ευρωπαϊκή κρίση χρέους μετά την ένταξη της Ιρλανδίας στο μηχανισμό στήριξης στις 21 Νοεμβρίου 2010.

Πίνακας 5: Κατανομή δημοσιευμάτων ανά μήνα στις οικονομικές εφημερίδες

Πίνακας 6: Κατανομή δημοσιευμάτων ανά μήνα στις έξι ποιοτικές εφημερίδες Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας

Ποιοτική Ανάλυση

Παρά τη χρησιμότητα των αριθμών, όπως παρουσιάζονται παραπάνω, η σημασία των λέξεων και φράσεων είναι πολύ μεγαλύτερη σε κάθε προσπάθεια συστηματικής ανάλυσης του περιεχομένου των εφημερίδων. Μόνον έτσι, άλλωστε, μπορεί να αποτυπωθεί η «κατασκευή», η ερμηνεία και αποκωδικοποίηση δηλαδή της λέξης «Ελλάδα» από τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης μετά τις εκλογές τη 4ης Οκτωβρίου του 2009. Με βάση τη λογική αυτή, η ανάλυση που ακολουθεί έχει σκοπό να βρει κοινά θέματα ως προς την κάλυψη της χώρας μας τόσο στις οικονομικές όσο και στις έξι πολιτικές-ποιοτικές εφημερίδες από τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ιταλία. Με εξαίρεση έναν μικρό αριθμό άρθρων που ασχολούνται με τον τουρισμό, τη μετανάστευση, τον αθλητισμό, την εξωτερική πολιτική και κάποια άλλα αόριστα θέματα, τα περισσότερα κείμενα που εντοπίστηκαν, περιστρέφονται γύρω από την οικονομική, πολιτική και κοινωνική διάσταση της κρίσης. Οι κατηγορίες που διακρίνονται αφορούν μεταξύ άλλων τη συζήτηση για τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, τη βοήθεια προς την Ελλάδα και τον τρόπο που αυτή θα προσφερόταν, την ελληνική αναξιοπιστία, τη διαφθορά και τα επεισόδια.

Η προβληματική ελληνική οικονομία

Όλες οι εφημερίδες που αναλύονται εστίασαν στην ελληνική οικονομία ξεκινώντας μετά τις εκλογές της 4^{ης} Οκτωβρίου του 2009 και συνεχίζοντας πολύ περισσότερο το 2010. Ενδεικτικό του ενδιαφέροντός τους είναι πως τα ειδησεογραφικά τους κείμενα παρακολουθούσαν στενά τις εξελίξεις σχετικά με αυτή, καλύπτοντας λεπτομερώς - μεταξύ άλλων - δηλώσεις αρμόδιων πολιτικών και οικονομικών φορέων από την Ελλάδα και το εξωτερικό, διεθνείς έρευνες και εκθέσεις και υποβαθμίσεις από οίκους αξιολόγησης. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, έμφαση αποδόθηκε κατά κύριο λόγο στα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Σε αυτά συγκαταλέγονται το πολύ υψηλό χρέος, η έλλειψη ανταγωνιστικότητας ο μεγάλος δημόσιος τομέας και γενικότερα το καθεστώς της ύφεσης.³¹ Ακόμα, οι δυσκολίες στην καθημερινή ζωή των απλών πολιτών λόγω των μέτρων λιτότητας και η έκρηξη της ανεργίας.³² Η Ελλάδα, επίσης, παρουσιάστηκε ως χώρα που καταναλώνει περισσότερο από όσο ξοδεύει,³³ ενώ δεν έλειψαν κείμενα που της απέδιδαν τον προσδιορισμό «χρεοκοπημένη».³⁴

Οι εφημερίδες θεώρησαν βασικές προϋποθέσεις για τη βελτίωση του κλίματος την απόδοση σημασίας στην ανάπτυξη, την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων,³⁵ την αποτελεσματική καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και την επίσπευση των ιδιωτικοποιήσεων.³⁶ Ταυτόχρονα,

³¹ Βλ. για παράδειγμα: Gerd Höhler, 'Rezession Geht Tiefer als Erwartet', *Handelsblatt*, 19 Νοεμβρίου 2010.

³² Βλ. για παράδειγμα, David Oakley και Kerin Hope, 'Downgrade for Greece Over High Debt Levels', *Financial Times*, 9 Δεκεμβρίου 2009 και 'Griechenland Will Sein Haushaltsdefizit Schneller Abbauen', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 5 Οκτωβρίου 2010. Επίσης, C. Gammelin 'Griechenland - das Problem liegt im Südosten', *Süddeutsche Zeitung*, 9 Νοεμβρίου 2009 και 'Debito Pubblico, la Grecia a Picco', *La Stampa*, 15 Νοεμβρίου 2010.

³³ Βλ. για παράδειγμα, Franck Van de Velde, 'Quelle Dette Grecque', *Le Monde*, 6 Μαΐου 2010.

³⁴ Βλ για παράδειγμα: 'The Greek Economy Explained', <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748703961104575226651125226596.html>, Review & Outlook, 7 Μαΐου 2010.

³⁵ Ενδιαφέρον είναι το άρθρο που δημοσιεύσαν για το θέμα αυτό στην εφημερίδα *Financial Times*, τρεις Έλληνες οικονομολόγοι: 'Greek Reforms Can yet Stave off Default', <http://www.ft.com/cms/s/0/a39c6a50-ae8-11df-8e45-00144feabdc0.html#axzz1EOIF63dE>, 23 Αυγούστου 2010.

³⁶ Βλ. για παράδειγμα: Alkman Granitsas, 'IMF: Greece Needs More Reforms', *The Wall Street Journal*, 23 Νοεμβρίου 2010 και Gerd Höhler, 'Nur Wachstum Kann Griechenland Retten', *Handelsblatt*, 22 Νοεμβρίου 2010.

παρουσιάστηκε η άποψη πως η χώρα μας θα έπρεπε να πουλήσει τα νησιά της για να καταφέρει να επιβιώσει, με το ρεπορτάζ της βρετανικής εφημερίδας *Guardian* που αρκετές φορές πρότεινε κάτι τέτοιο³⁷ να αναπαράγεται σε ευρεία κλίμακα.³⁸ Σε γενικές γραμμές, οι ξένες εφημερίδες θεώρησαν την κρίση «ευκαιρία» ώστε να καταφέρει η Ελλάδα να εισέλθει στο δρόμο της εξυγίανσης χαρακτηρίζοντας το δρόμο που θα πρέπει να ακολουθήσει μακρύ, δύσκολο και επίπονο.³⁹ Στην περίπτωση αυτή χρησιμοποιούνταν συχνά ελληνικές λέξεις όπως «μαραθώνιος» και «Οδύσσεια» ενώ χαρακτηριστικό ήταν άρθρο της ιταλικής *Stampa* στο οποίο αναφερόταν ότι η ελληνική κυβέρνηση θα ακολουθούσε «συνταγή με δάκρυα και αίμα».⁴⁰

Ανεξάρτητα από τα σχόλια για πιθανές μελλοντικές εξελίξεις, η πιο σημαντική διαπίστωση είναι πως η εικόνα της Ελλάδας και ιδίως της οικονομίας της παρουσιάστηκε εξαιρετικά προβληματική στο Διεθνή Τύπο. Αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι σε κάποιες περιπτώσεις η εικόνα αυτή απέκτησε «στερεοτυπικό χαρακτήρα» στα γραπτά κείμενα των ξένων δημοσιογράφων. Έκανε με άλλα λόγια την εμφάνισή της ακόμα και σε άρθρα που ασχολούνταν με διαφορετικά θέματα από αυτό της ελληνικής κρίσης. Η *Wall Street Journal*, για παράδειγμα ανέφερε πως η Ελλάδα «βρίσκεται στο χείλος της καταστροφής» σε ένα κείμενο με θέμα τον συγγραφέα και ποιητή José Saramago, επειδή η καταγωγή του θανάτος ήταν από την Πορτογαλία, χώρα που, επίσης, αντιμετωπίζει σοβαρά οικονομικά προβλήματα.⁴¹ Σε μία αντίστοιχη περίπτωση στην ιταλική *La Stampa* η «κατάσταση» στην Ελλάδα θίγεται σε ένα δημοσίευμα που αφορά τις καθυστερήσεις αφίξεων των πτήσεων στην αεροπορική εταιρεία «Meridiana Fly».⁴²

Παροχή Βοήθειας:

Ο κίνδυνος μετάστασης, το ευρώ και τα εθνικά ενδιαφέροντα

Όλες οι εφημερίδες - τόσο οι τρεις οικονομικές όσο και οι έξι πολιτικές-ποιοτικές - συμφώνησαν σχετικά με τον προβληματικό χαρακτήρα της ελληνικής οικονομίας. Συμφώνησαν, παράλληλα, και για τον κίνδυνο μετάστασης της ελληνικής κρίσης στην ευρωπαϊκή και την παγκόσμια οικονομία και τις αβέβαιες συνέπειες μίας τέτοιας εξέλιξης. Η *Wall Street Journal*, για παράδειγμα, δημοσίευσε άρθρο του καθηγητή του MIT Simon Johnson και του Peter Boone, από

³⁷ Βλ. για παράδειγμα: Julia Finch, 'Greece Told to Sell off Islands and Artworks', <http://www.guardian.co.uk/world/2010/mar/04/greece-greek-islands-auction>, 4 Μαρτίου 2010, Philip Inman και Helena Smith, 'Greece Should Sell Islands to Keep Bankruptcy at Bay, Say German MPs', <http://www.guardian.co.uk/business/2010/mar/04/greece-sell-islands-german-mps>, 4 Μαρτίου 2010 και Elena Moya, 'Greece Starts Putting Island Land up for Sale to Save Economy', <http://www.guardian.co.uk/world/2010/jun/24/greece-islands-sale-save-economy>, 24 Ιουνίου 2010.

³⁸ Βλ για παράδειγμα: Isabelle de Foucaud, 'La Grèce Pourrait Vendre des Îles pour Renflouer sa Dette', *Le Figaro*, 25 Ιουνίου 2010 και Winand von Petersdorff, 'Wer Kauft eine Griechische Insel?' *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 25 Απριλίου 2010. Επίσης, Christiane Schlötzer, 'Ich Kaufe eine Insel', *Süddeutsche Zeitung*, 5 Μαρτίου 2010 και Francesco Tortora, 'Crisi Economica: La Grecia Mette in Vendita le Sue Isole', *Il Corriere della Sera*, 25 Ιουνίου 2010.

³⁹ Βλ. για παράδειγμα: Rainer Hermann, 'Die Griechen Beginnen aus der Krise zu Lernen', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 8 Απριλίου 2010.

⁴⁰ Marco Zatterin, 'Grecia, dalla UE una Recetta Lacrime e Sangue', <http://www.lastampa.it/redazione/cmsSezioni/economia/201002articoli/51811girata.asp>, 2 Φεβρουαρίου 2010.

⁴¹ J.S.Marcus, 'In Lisbon Writers Dies but Art Lives on', <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704278404576037881506425842.html?KEYWORDS=Greece>, *European Life*, 31 Δεκεμβρίου 2010.

⁴² Luigi Grassia, 'Atene: Caos nei Cieli', <http://www.lastampa.it/redazione/cmsSezioni/economia/201007articoli/57044girata.asp>, 26 Ιουλίου 2010.

το LSE και το Salute Capital Management, οι οποίοι ισχυρίστηκαν: «Οι χρηματαγορές μας λένε ότι η ευρωζώνη βρίσκεται σε κίνδυνο αλλά το πραγματικό μήνυμα είναι πολύ ευρύτερο. Αν η κρίση χρέους δεν είναι διαχειρίσιμη, επηρεάζονται αρνητικά όλοι»⁴³.

Εκτός από την κοινή ανησυχία των εφημερίδων για την πιθανότητα εξάπλωσης της ελληνικής κρίσης, παρατηρήθηκαν, επίσης, ίχνη εθνοκεντρικής λογικής. Συγκεκριμένα, στο γερμανικό Τύπο εκφράστηκε προβληματισμός για το κατά πόσο οι Γερμανοί φορολογούμενοι θα έπρεπε να συνεισφέρουν οικονομικά στη διάσωση της Ελλάδας.⁴⁴

Παράλληλα, και στις τρεις χώρες της ευρωζώνης, τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ιταλία, οι εφημερίδες εξέφρασαν το έντονο ενδιαφέρον - αν όχι την αγωνία - για το μέλλον των τραπεζών τους οι οποίες είναι εκτεθειμένες στο ελληνικό χρέος. Η *Figaro*, για παράδειγμα, δημοσίευσε εκτεταμένη ανάλυση και με τη βοήθεια ειδικών διαγραμμάτων προσπάθησε να αποτυπώσει το βαθμό στον οποίο οι γαλλικές τράπεζες έχουν πραγματοποιήσει άνοιγμα στη χώρα μας, δίνοντας έμφαση στις BNP Paribas, Société Générale και Crédit Agricole.⁴⁵ Από την πλευρά της, η *Frankfurter Allgemeine Zeitung* εξέφρασε αντίστοιχη ανησυχία για τις γερμανικές τράπεζες στις οποίες, όπως έγραψε χαρακτηριστικά, η Ελλάδα χρωστάει περίπου 32 δισεκατομμύρια ευρώ.⁴⁶ Στην εφημερίδα *La Stampa*, επίσης, εκφράστηκε φόβος για τον αντίκτυπο της ελληνικής κρίσης στις ιταλικές τράπεζες, και ιδίως στην Intesa Sanpaolo, αν και η κατάσταση αξιολογήθηκε καλύτερη σε σχέση με τη Γαλλία και τη Γερμανία.⁴⁷

Αναγνωρίζοντας το μεγάλο κίνδυνο που πήγαζε από την ελληνική κρίση, οι εφημερίδες ανέπτυξαν διαφορετικές θεωρίες για τον αν και το πώς η οικονομία της χώρας μας θα έπρεπε να διασωθεί. Το θέμα της παροχής βοήθειας άρχισε να απασχολεί την ατζέντα τους από το Δεκέμβριο του 2009 και κατά κύριο λόγο τους πρώτους μήνες του 2010. Υπέρ της προοπτικής αυτής τάχθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό, οι γαλλικές και ιταλικές εφημερίδες σε συνδυασμό με τη γερμανική κεντροαριστερή *Süddeutsche Zeitung*. Αντίθετα, όπως θα δούμε παρακάτω, η στάση των τριών οικονομικών εφημερίδων και της γερμανικής κεντροδεξιάς *Frankfurter Allgemeine Zeitung* ήταν ασαφής. Ναι μεν σε κάποια κείμενά τους συμφώνησαν με την προοπτική της παροχής οικονομικής βοήθειας στην Ελλάδα αλλά σε άλλα διαφώνησαν με αυτή ή

⁴³ Simon Johnson και Peter Boone, 'The Greek Tragedy that Changed Europe', *The Wall Street Journal*, 13 Φεβρουαρίου 2010. Για αντίστοιχα παραδείγματα σε άλλες εφημερίδες βλ.: Neil Dennis, 'Greek Debt Woes Spread to Portugal and Spain', *Financial Times*, 4 Φεβρουαρίου 2010 και 'Experte Fürchten Domino-Effekt', *Handelsblatt*, 20 Φεβρουαρίου 2010. Επίσης, Pierre Rousselin, 'Grèce: Merkel et l'Effet Domino' *Le Figaro*, Éditorial, 28 Απριλίου 2010 και Adrien de Tricornot - Sébastien Dumoulin, 'Grèce: Le Danger, C'Est la Contagion à l'Ensemble de la Zone Euro', *Le Monde*, 8 Φεβρουαρίου 2010. Τέλος, Massimo Mucchetti, 'La Grecia e l'Europa a Tre Velocità', *Il Corriere della Sera*, 28 Απριλίου 2010. Alessandro Barbera, 'Da Atene Parte l'Effetto Domino Sui Bond di Portogallo e Irlanda', *La Stampa*, 27 Απριλίου 2010.

⁴⁴ Βλ. για παράδειγμα: 'Höhe der Griechenland für Griechenland noch Offen', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 29 Απριλίου 2010 και 'Nicht Hinnehmbar', *Süddeutsche Zeitung*, 12 Απριλίου 2010.

⁴⁵ Guillaume Errard, 'Les Banques Françaises Très Exposées à la Dette Grecque', <http://www.lefigaro.fr/societes/2010/05/06/04015-20100506ARTFIG00561-l-exposition-des-banques-francaises-a-la-dette-grecque.php>, 11 Μαΐου 2010. Για ένα αντίστοιχο παράδειγμα στη *Le Monde* βλ.: 'L'Exposition des Banques Françaises à la Grèce ne Susciterait pas d'Inquiétude Particulière', http://www.lemonde.fr/economie/article/2010/04/09/l-exposition-des-banques-francaises-a-la-grece-ne-susciterait-pas-d-inquietude-particuliere_1331170_3234.html, 9 Απριλίου 2010.

⁴⁶ Christian Siedenbiedel, 'Warum Darf Griechenland Nicht Pleitegehen', <http://www.faz.net/s/Rub3ADB8A210E754E748F42960CC7349BDF/Doc~ECB2665B27C654CD5AE7456EB8AC181FE~ATpl~Ecommon~Scontent.html>, 28 Απριλίου 2010. Για αντίστοιχο παράδειγμα στη *Süddeutsche Zeitung*, βλ.: 'So Richtig Dick Drin', <http://www.sueddeutsche.de/geld/banken-kredite-in-griechenland-so-richtig-dick-drin-1.934557-2> (Η συγκεκριμένη ιστοσελίδα δεν εμφανίζει ημερομηνία).

⁴⁷ Francesco Manacorda, 'Atene Fa Tremare I Forzieri delle Banche', <http://www.lastampa.it/redazione/cmsSezioni/economia/201004articoli/54534girata.asp>, 29 Απριλίου 2010. Για αντίστοιχο παράδειγμα στην *Il Corriere della Sera* βλ.: 'Banche, Moody's Scatena la Bufera', http://www.corriere.it/economia/10_maggio_06/moodys-lancia-allarme-contagio_b7c2cc42-58f1-11df-ace4-00144f02aabe.shtm, 6 Μαΐου 2010.

ανέπτυξαν διαφορετικές θεωρίες, όπως αυτή της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους.

Ξεκινώντας, πρώτα με τα άρθρα που τάσσονταν με τρόπο σαφή υπέρ της παροχής βοήθειας, η *Financial Times*, τον Ιανουάριο του 2010 σε κείμενο του επικεφαλής οικονομολόγου του Centre for European Policy Reform, Simon Tilford, σημείωσε πως η ευρωζώνη δε μπορεί να αφήσει την Ελλάδα να χρεοκοπήσει. Συγκεκριμένα, ο συγγραφέας έγραψε:

«Εάν η ευρωζώνη αποτύχει να βοηθήσει την Ελλάδα ή θέσει όρους γι' αυτήν τη βοήθεια, οι οποίοι είναι αδύνατον να ικανοποιηθούν από τη χώρα, τότε η Ελλάδα θα προχωρήσει σε πτώχευση και η ευρωζώνη θα βρεθεί αντιμέτωπη με ένα τεράστιο πρόβλημα».⁴⁸

Αντίστοιχο ήταν το περιεχόμενο άρθρου του θανάτος προέδρου του Notre Europe, Tommaso Padoa Schioppa⁴⁹ πως η Ευρώπη θα έπρεπε να συμβάλει στη διάσωση της Ελλάδας.⁵⁰ Από την πλευρά της, η γερμανική εφημερίδα *Handelsblatt*, είχε βασικό της τίτλο στις 10 Απριλίου 2010: «Η Ελλάδα χρειάζεται βοήθεια άμεσα».⁵¹

Παράλληλα, εκφράζοντας τη συμπάραστασή του προς την Ελλάδα ο Nicolas Bouzou έγραψε στη *Figaro* ότι η ελληνική κρίση είναι ταυτόχρονα γαλλική,⁵² ενώ η ίδια εφημερίδα θεώρησε την περίπτωση της χώρας μας πρόκληση για την Ευρώπη δημιουργώντας ειδικό κόμβο στην ιστοσελίδα της για την κατάθεση απόψεων.⁵³ Όσον αφορά τη *Le Monde*, η εφημερίδα αυτή δημοσίευσε άρθρο με τίτλο: «Η Ευρώπη δεν έχει επιλογή: το ελληνικό δράμα δεν θα καταλήξει σε τραγωδία». Στο συγκεκριμένο άρθρο ο συγγραφέας εξήγησε πως ότι υπό το πρίσμα της τρέχουσας πολιτικής πραγματικότητας, η Ευρώπη δεν έχει άλλη επιλογή από το να βοηθήσει την Ελλάδα να ξεπεράσει τα οικονομικά της προβλήματα.⁵⁴

Αντίστοιχο ήταν το περιεχόμενο άρθρου της *Frankfurter Allgemeine Zeitung* η οποία έγραψε: εάν δεν βοηθήσουμε [την Ελλάδα], τότε ελλοχεύει ο κίνδυνος οι αγορές να πιέσουν τη χώρα πολύ περισσότερο.⁵⁵ Η *Süddeutsche Zeitung* ήταν, επίσης, κατηγορηματική στην προσέγγισή της δημοσιεύοντας άρθρο με θέμα «το ελληνικό πείραμα, το οποίο ξεκινούσε ως εξής: «Από την περίπτωση Lehman προκύπτει ότι η Ευρώπη πρέπει να στηρίξει την [Ελλάδα]».⁵⁶ Η ίδια εφημερίδα, επίσης, σε σχόλιό της με τίτλο «Σώστε το ευρώ, σώστε την Ευρώπη», σημείωσε: «Το ευρώ είναι η σπονδυλική στήλη της ΕΕ, αλλά μπορεί γρήγορα να θρυμματιστεί, εάν λείπει η πολιτική βούληση για τη σταθερότητά του».⁵⁷

Τέλος, οι ιταλικές εφημερίδες εξέφρασαν, επίσης, τη συμπάθειά τους προς την ελληνική

⁴⁸ Simon Tilford, 'Europe Cannot Afford to Let Greece Default', *Financial Times*, 15 Ιανουαρίου 2010

⁴⁹ Ο Tommaso Padoa Schioppa απεβίωσε στη Ρώμη στις 19 Δεκεμβρίου 2010 σε ηλικία 70 ετών.

⁵⁰ Tommaso Padoa-Schioppa, 'Europe Cannot Leave Athens on its Own', *Financial Times*, 18 Φεβρουαρίου 2010.

⁵¹ 'Griechenland Braucht Schnelle Hilfe', <http://www.handelsblatt.com/politik/international/griechenland-braucht-schnelle-hilfe/3408568.html?p3408568=1>, 10 Απριλίου 2010. Βλ. επίσης: Michael Maisch, 'Griechenland Braucht Ernsthafte Hilfe', <http://www.handelsblatt.com/finanzen/boerse-maerkte/boerse-inside/griechenland-braucht-ernsthafte-hilfe/3412106.html>, 15 Απριλίου 2010.

⁵² Nicolas Bouzou, 'La Crise Grecque Est Aussi Française', *Le Figaro*, Opinions, 30 Απριλίου 2010, σελ. 17.

⁵³ 'Dossier Spécial: Grèce Un Défi Pour l'Europe', <http://www.lefigaro.fr/conjoncture/dette-de-la-grece-un-defi-pour-l-europe.php>.

⁵⁴ Pierre Briançon 'L'Europe n'A pas le choix : le Drame Grec ne Finira Pas en Tragédie', *Le Monde*, 2 Φεβρουαρίου 2010.

⁵⁵ Schulz Bettina, 'Griechenland Kämpft um Vertrauen', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, Wirtschaft, 1 Φεβρουαρίου 2010.

⁵⁶ Schäfer Ulrich, 'Das Griechische Experiment', *Süddeutsche Zeitung*, Kommentare, 1 Φεβρουαρίου 2010.

⁵⁷ *Süddeutsche Zeitung*, 'Dem Euro Retten, Europa Retten', Meinungseiten, 30 Απριλίου 2010.

κυβέρνηση, προτρέποντας την Ευρωπαϊκή Ένωση να στηρίξει τη χώρα μας. Στις 18 Φεβρουαρίου 2010, για παράδειγμα, ο Francesco Giavazzi έγραψε στην εφημερίδα *Corriere della Sera* άρθρο υπέρ της παροχής βοήθειας προς την Ελλάδα με τίτλο: «Μην παίζετε με την Ελλάδα». ⁵⁸ Αντίστοιχο ήταν το περιεχόμενο άρθρου στην *Stampa* στις 30 Απριλίου 2010. ⁵⁹

ΔΝΤ ή Ευρώπη;

Βασική παράμετρος στο θέμα της παροχής οικονομικής βοήθειας προς την Ελλάδα για τις ξένες εφημερίδες ήταν η πιθανή συμμετοχή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στο πακέτο διάσωσης της. Στη συζήτηση αυτή, η *Wall Street Journal*, και οι δύο γερμανικές εφημερίδες τάχθηκαν υπέρ ενώ η *Financial Times* ακολούθησε πιο ισορροπημένη στάση. Στη *Handelsblatt* το θέμα καλύφθηκε κυρίως σε επίπεδο ρεπορτάζ και το έντυπο δεν έλαβε σαφή θέση. Στις γαλλικές και ιταλικές εφημερίδες, αντίθετα, εκφράστηκε διάθεση για ευρωπαϊκή λύση με τρόπο κατηγορηματικό.

Αρχίζοντας με άρθρα που τάσσονταν υπέρ της συμμετοχής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, η *Wall Street Journal* έγραψε σε βασικό της άρθρο ότι «στην Ελλάδα αξίζει το ΔΝΤ» με το σκεπτικό πως η χώρα μας είναι υπεύθυνη για τη δημοσιονομική της κατάσταση και ότι έτσι θα αποφευχθεί η «καταστροφή» του ευρώ. ⁶⁰ Για το έντυπο αυτό, παράλληλα, το μείζον θέμα ήταν αν και κατά πόσο οι ΗΠΑ θα αναγκάζονταν να συμμετάσχουν στη διάσωση της Ελλάδας. ⁶¹

Έπειτα, στη *Frankfurter Allgemeine Zeitung* ο Γερμανός οικονομολόγος, Otmar Issing, ήταν σαφής λέγοντας πως «η μοναδική λύση έξωθεν βοήθειας θα ήταν η προσφυγή στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο». ⁶² Και η *Süddeutsche Zeitung* συμφώνησε με την προοπτική της συμμετοχής του ΔΝΤ στο ελληνικό πακέτο διάσωσης. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα από το άρθρο του Claus Hulverscheidt που ακολουθεί:

«Ο πλέον συνετός δρόμος είναι να ενεργοποιήσουμε εκείνους τους θεσμούς που μπορούν να βρουν αμέσως λύσεις. Και ένας τέτοιος θεσμός είναι μόνον το ΔΝΤ. Πολλοί Ευρωπαίοι και Γερμανοί πολιτικοί δεν θέλουν την παρέμβαση του ΔΝΤ, διότι, όπως λένε, έτσι η ΕΕ δείχνει την αδυναμία της. Μήπως όμως θα ήταν αργότερα μεγαλύτερη η δυσφήμιση της ΕΕ από ό,τι τώρα;» ⁶³

Συνεχίζοντας με τη σχετικά ισορροπημένη προσέγγιση της *Financial Times*, η εφημερίδα αυτή έγραψε πως θα ήταν καλύτερα για την Ελλάδα να καλέσει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. ⁶⁴ Την 1 Φεβρουαρίου του 2010, επίσης, φιλοξένησε άρθρο του Jean Pisani-Fery και του André Sapir από τη δεξαμενή σκέψης Bruegel, οι οποίοι υποστήριξαν ότι η Ελλάδα θα πρέπει να

⁵⁸ Francesco Giavazzi, 'Non Scherzate con la Grecia', *Corriere della Sera*, Editoriali, 18 Φεβρουαρίου 2010.

⁵⁹ 'Grecia, Rush Finale per gli Aiuti',

<http://www.lastampa.it/redazione/cmsSezioni/economia/201004articoli/54570girata.asp>, 30 Απριλίου 2010.

⁶⁰ 'Greece and the IMF',

<http://online.wsj.com/article/SB10001424052748703775504575135793701057172.html>, Opinion Europe, 22 Μαρτίου 2010.

⁶¹ Bob Davis, 'Who is on the Hook for the IMF's Greek Bailout?', *The Wall Street Journal*, 5 Μαΐου 2010.

⁶² Otman Issing, 'Die Europäische Union Währungsunion am Scheidenweg', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, Wirtschaft, 29 Ιανουαρίου 2010.

⁶³ Claus Hulverscheidt, 'Der Richtige Muss Helfen', *Süddeutsche Zeitung*, Meinungsseite, 2 Μαρτίου 2010.

⁶⁴ Jean Pisani-Fery και André Sapir, 'The Best Course for Greece is to Call in the Fund', *Financial Times*, <http://www.ft.com/cms/s/0/01554c86-0f69-11df-a450-00144feabdc0.html#axzz1CoNW2LYD>, 1 Φεβρουαρίου 2010.

απευθυνθεί στο ΔΝΤ. Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, η βρετανική οικονομική εφημερίδα δημοσίευσε άρθρο του Μιχάλη Μασουράκη της Alpha Bank ο οποίος έγραψε ότι «δεν υπήρχε όρεξη στην ελληνική κυβέρνηση και τους εταίρους της στην ευρωζώνη ώστε να γίνει προσφυγή στο ΔΝΤ». ⁶⁵ Παρόμοιο ήταν το επιχείρημα που ανέπτυξε στην ίδια εφημερίδα, ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, Γιώργος Προβόπουλος ⁶⁶

Όσον αφορά τέλος τις γαλλικές και ιταλικές εφημερίδες, η ιδέα της προσφυγής της Ελλάδας στο ΔΝΤ δεν ήταν επιθυμητή. Για τη γαλλική εφημερίδα *Le Figaro* η συμμετοχή του σκιαγράφησε την επιθυμία της Γερμανίας να δείξει «ότι δε μπορεί να γίνει τίποτα χωρίς αυτή στην Ευρώπη». ⁶⁷ Χαρακτηριστικό είναι, επίσης, το βασικό άρθρο της εφημερίδας *Le Monde* μετά το κρίσιμο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις Βρυξέλλες στις 24 και 25 Μαρτίου 2010:

«Η Μέρκελ επιβάλλει το σχέδιό της. Σε περίπτωση οικονομικών δυσκολιών το ΔΝΤ θα ενισχύσει την Ελλάδα μαζί με τα ευρωπαϊκά κράτη. Ποιος φταίει: πρώτα από όλα η Ελλάδα που είναι το παιδί «επρον» ⁶⁸ στην ευρωζώνη. Και μετά η Γερμανία, καθώς δεν υπήρχε κανένας άλλος λόγος για συμμετοχή του ΔΝΤ πέρα από τις παραμέτρους της εσωτερικής πολιτικής». ⁶⁹

Ούτε η *Corriere della Sera* επιθυμούσε την εμπλοκή του ΔΝΤ στην υπόθεση της Ελλάδας. ⁷⁰ Το ίδιο ισχύει και για τη *Stampa* η οποία προέβαλε τη θέση της ιταλικής κυβέρνησης πως η λύση για την Ελλάδα θα έπρεπε να είναι ευρωπαϊκή. ⁷¹ Όσον αφορά την *Corriere della Sera* μάλιστα, η εφημερίδα αυτή άσκησε κριτική στη Μέρκελ για τη στάση της και επιθυμούσε καλύτερο συντονισμό από την πλευρά της Ευρώπης. ⁷² Αξίζει, τέλος, να αναφερθεί πως στο ρεπορτάζ της η εφημερίδα *Handelsblatt* ανέφερε πως το θέμα της συμμετοχής ή όχι του ΔΝΤ στο πακέτο διάσωσης δίχαζε την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. ⁷³

⁶⁵ Michael Massourakis, 'Privatisations Offer Greece the Best Way to Avoid a Bail-Out', *Financial Times*, <http://cachef.ft.com/cms/s/0/816b0f86-173a-11df-94f6-00144feab49a.html#axzz1EUujJ2Dn>, 11 Φεβρουαρίου 2010.

⁶⁶ George Provonopoulos, 'Greece Will Fix Itself, from Inside the Eurozone', *Financial Times*, <http://www.ft.com/cms/s/0/018d0a1e-06cb-11df-b058-00144feabdc0.html#axzz1CoNW2LYD>, 21 Ιανουαρίου 2010.

⁶⁷ Jean-Jacques Mevel, 'L'Europe accouche d'un accord sur la Grèce', <http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2010/03/25/04016-20100325ARTFIG00734-grece-l-allemande-impose-son-plan-.php>, 26 Μαρτίου 2010.

⁶⁸ Η συγκεκριμένη λέξη (επρον) παραπέμπει σε οικονομικό σκάνδαλο αμερικανικής εταιρείας ενέργειας με την ονομασία αυτή, η οποία τελικά κήρυξε πτώχευση το 2002. Βλ για παράδειγμα: Cathy Booth Thomas, 'Called to Account', <http://www.time.com/time/business/article/0,8599,263006,00.html>, 18 Ιουνίου 2002.

⁶⁹ 'Euro et FMI', *Le Monde* Editorial, 27 Μαρτίου 2010, σελ. 2.

⁷⁰ Sergio Romano, 'Grecia: Tre Ipotesi per Uscire dalla Crisi', *Corriere della Sera*, Prima Pagina, 25 Μαρτίου 2010.

⁷¹ 'Aiuti Alla Grecia, Berlino Mette il Veto', <http://www.lastampa.it/redazione/cmsSezioni/economia/201003articoli/53390girata.asp>, 23 Μαρτίου 2010.

⁷² Luigi Offeddu, 'La Crisi di Atene Scuota l'Euro', *Corriere della Sera*, Economia, 19 Μαρτίου 2010, σελ. 39.

⁷³ Ruth Berschens, Thomas Ludwig και Marietta Kurm-Engels, 'IWF-Hilfe für Griechenland spaltet EU und EZB', <http://www.handelsblatt.com/politik/international/iwf-hilfe-fuer-griechenland-spaltet-eu-und-ezb/3397592.html>, 24 Μαρτίου 2010.

Η άλλη όψη

Α) Καμία Βόηθεια - αναδιάρθρωση χρέους

Όπως προαναφέρθηκε, ο διεθνής οικονομικός Τύπος που αναλύεται και η *Frankfurter Allgemeine Zeitung* σε αρκετές περιπτώσεις εξέφρασαν την αντίθεσή τους με την προοπτική στήριξης της ελληνικής οικονομίας. Μέσα στο πλαίσιο της συζήτησης για το μέλλον της, ιδίως στη *Wall Street Journal* και τη *Financial Times*, κέρδισε έδαφος η ιδέα της πτώχευσης και αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους. Είναι, μάλιστα, ενδιαφέρον ότι στην ατζέντα των δύο εντύπων η θεωρία αυτή συνέχισε να παρουσιάζεται ακόμα και μετά την υπογραφή του Μνημονίου.

Ξεκινώντας με τη εφημερίδα *The Wall Street Journal*, από τον Απρίλιο του 2010, ο Irving Stelzer θεωρούσε σχεδόν βέβαιο πως θα γίνει αναδιάρθρωση χρέους στη χώρα μας, γράφοντας χαρακτηριστικά: «Αυτό που θα κάνουν τα δάνεια είναι να δώσουν λίγο χρόνο στην Ελλάδα πριν αναγκαστεί να οδηγηθεί σε αναδιάρθρωση - την ευγενική λέξη για την μερική χρεοκοπία - λόγω του τεράστιου και αυξανόμενου χρέους της».⁷⁴ Ιδιαίτερα ειρωνικό ήταν και ένα άρθρο του Allen Mattich ο οποίος ανέφερε: 'Εμπιστευτείτε την Ελλάδα ότι θα χρεοκοπήσει' στο οποίο σημείωσε χαρακτηριστικά: «η ελληνική κυβέρνηση δεν έχει αξιοπιστία. Ούτε της αξίζει να έχει».⁷⁵ Ακόμα, ο Carl Weinberg από το High Frequency Economics και το πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης είχε ταχθεί υπέρ της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους.⁷⁶ Η προοπτική αυτή θεωρούνταν πιθανή και σε αρκετά ρεπορτάζ της εφημερίδας όπως για παράδειγμα αυτό που έγραψαν ο Charles Forelle και ο Tom Lauricella στις 28 Μαΐου 2010, στο οποίο επικεντρώθηκαν στο ύψος του ελληνικού χρέους.⁷⁷ Αντίστοιχου περιεχομένου κείμενα δημοσιεύθηκαν, επίσης, μεμονωμένα από τον Charles Forelle και τον Desmond Lachman.⁷⁸

Στην *Financial Times* ο Wolfgang Münchau ανήκει στους αρθρογράφους εκείνους οι οποίοι αρκετές φορές έκαναν λόγο για ενδεχόμενο αν όχι ανάγκη αναδιάρθρωσης τους ελληνικού χρέους. Τον Απρίλιο του 2010, για παράδειγμα, έγραψε άρθρο με τίτλο: «Η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει αλλά όχι φέτος».⁷⁹ Για να προσθέσει δύο βδομάδες μετά πως το πακέτο διάσωσης «απλώς καθυστερεί το αναπόφευκτο», εξηγώντας ότι η καλύτερη επιλογή για τη χώρα μας θα ήταν η αναδιάρθρωση χρέους.⁸⁰ Εκτός από τον Wolfgang Münchau αρκετά άρθρα του John Dizard επεξεργάστηκαν την ιδέα της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους στην *Financial*

⁷⁴ Irwin Stelzer, 'A Successful Restructuring in Greece May Leave a Weaker Europe Economy', <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704627704575203940253330902.html>, 26 Απριλίου 2010.

⁷⁵ Allen Mattich, 'Trust Greece to Default', <http://blogs.wsj.com/source/2010/09/17/trust-greeceto-default/>, Commentary, 17 Σεπτεμβρίου 2010.

⁷⁶ Carl B. Weinberg, 'Only Debt Restructuring Can Save Greece', <http://online.wsj.com/article/SB10001424052702303695604575181421506589114.html>, Opinion Europe, 14 Απριλίου 2010.

⁷⁷ Charles Forelle και ο Tom Lauricella, Greece May yet Have to Restructure Its Finances, <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748703630304575270961766388720.html>, Markets, 28 Μαΐου 2010.

⁷⁸ Charles Forelle, 'The Arithmetic Adds up to a Greek Restructuring', <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704269204575270542452965672.html?KEYWORDS=Greece+++default>, Brussels Beat, 28 Μαΐου 2010 και Desmond Lachman, 'Greece Long Road to Default', <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704057604575080602346820226.html>, Opinion Europe, 1 Φεβρουαρίου 2010.

⁷⁹ Wolfgang Münchau, 'Greece Will Default but not this Year', <http://www.ft.com/cms/s/0/372886dc-400d-11df-8d23-00144feabdc0.html#axzz1EOIF63dE>, 4 Απριλίου 2010.

⁸⁰ Wolfgang Münchau, 'Greece's Bail-Out Only Delays the Inevitable', <http://www.ft.com/cms/s/0/da5b9516-4b1f-11df-a7ff-00144feab49a.s01=1.html>, 18 Απριλίου 2010.

Times. Ο επι χρόνια οικονομικός συντάκτης, για παράδειγμα, έγραψε στις 16 Μαΐου 2010 ότι η κρίση στην ευρωζώνη μετατίθεται χρονικά τονίζοντας: «Το πιθανότερο είναι ότι θα χρειαστούν στην Ελλάδα από 6 έως 18 μήνες (από σήμερα) να προχωρήσει σε κίνηση αναδιάρθρωση του χρέους της».⁸¹ Ο Dizard τον Ιούλιο του 2010 προσπάθησε, μάλιστα, να πείσει τους αναγνώστες του πως η Ελλάδα ήδη είχε ξεκινήσει τη διαδικασία αναδιάρθρωσης χρέους, επικαλούμενος στοιχεία από την ιστοσελίδα του Συνδέσμου Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος.⁸² Ενδιαφέρον παρουσιάζει, επίσης, κείμενο της Gillian Tett η οποία θεωρεί δεδομένη την αναδιάρθρωση χρέους στην Ελλάδα με αποτέλεσμα να ασχολείται με το πόσο θα κοστίζει ένα ελληνικό κούρεμα.⁸³

Πρέπει να αναφερθεί, επίσης, ότι τόσο στην *Wall Street Journal* όσο και στη *Financial Times* ο καθηγητής του Χάρβαρντ Martin Feldstein και ο καθηγητής Nouriel Roubini, ιδρυτής - μεταξύ άλλων - της εταιρείας «Roubini Global Economics» εμφανίζονταν συχνά σε δημοσιογραφικές αναφορές κάνοντας λόγο για αναγκαία αναδιάρθρωση χρέους από την πλευρά της Ελλάδας.⁸⁴ Ο δεύτερος, για παράδειγμα, έγραψε τον Ιούνιο του 2010 άρθρο στο βρετανικό έντυπο, τονίζοντας με emphaticό τρόπο πως η καλύτερη λύση για την Ελλάδα θα ήταν να κηρύξει πτώχευση.⁸⁵

Αντίθετα, όπως προαναφέρθηκε, η εφημερίδα *Handelsblatt* να μην δημοσίευσε κείμενα που έκαναν λόγο για πτώχευση της Ελλάδας αλλά σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με τις άλλες δύο οικονομικές εφημερίδες. Σε ένα χαρακτηριστικό άρθρο ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Κολωνίας, Clemens Fuest πρότεινε την θέσπιση διαδικασίας πτώχευσης και για τις χώρες - μέλη της ΕΕ.⁸⁶ Η ίδια εφημερίδα φιλοξένησε, επίσης, συνέντευξη του ιδιοκτήτη της επενδυτικής εταιρείας Flossbach von Storz, Bert Flossbach, ο οποίος ισχυρίστηκε πως η Ελλάδα πρέπει να χρεοκοπήσει.⁸⁷ Στη *Handelsblatt*, ακόμα, δημοσιεύθηκε άρθρο του καθηγητή του πανεπιστημίου του Σικάγο, Harald Uhlig το οποίο εξηγούσε πως η Ελλάδα θα έπρεπε «να τα καταφέρει μόνη της» και ότι στην περίπτωση παροχής βοήθειας, το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα, θα αποδυναμωνόταν.⁸⁸

Συνεχίζοντας με την *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, από το Δεκέμβριο του 2009 είχε εκφράσει την άποψη ότι η χώρα μας χρειαζόταν να προχωρήσει μόνη της και να μην υπολογίζει σε παροχή βοήθειας.⁸⁹ Στην ίδια εφημερίδα, επίσης, έγινε αναφορά στο Γερμανό οικονομολόγο, Joachim Starbatty, ο οποίος μαζί με άλλους τρεις συναδέλφους του προετοίμαζαν προσφυγή στο Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας σε περίπτωση που ενεργοποιούνταν η γερμανική

⁸¹ John Dizard, 'Eurozone Crisis Averted for now', <http://www.ft.com/cms/s/0/718569b8-5f83-11df-a670-00144feab49a.html#axzz1Dqko0ArR>, 16 Μαΐου 2010.

⁸² John Dizard, 'It's no Secret: Greece is Restructuring Debt', <http://www.ft.com/cms/s/0/2ac462f6-8600-11df-bc22-00144feabdc0.html#axzz1Dqko0ArR>, 4 Ιουλίου 2010.

⁸³ Gillian Tett, 'Greek Bondholders Jittery over Haircuts', <http://www.ft.com/cms/s/0/3e2c01ec-69a8-11df-8432-00144feab49a.html#axzz1Dqko0ArR>, 27 Μαΐου, 2010.

⁸⁴ Η εταιρεία του Nouriel Roubini προσφέρει στους πελάτες της αναλύσεις για τις εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία και έχει την έδρα της στη Νέα Υόρκη, ενώ διαθέτει γραφεία και στο Λονδίνο. Βλ: <http://www.roubini.com>.

⁸⁵ Nouriel Roubini, 'Greece's Best Option is an Orderly Default', <http://www.ft.com/cms/s/0/a3874e80-82e8-11df-8b15-00144feabdc0.html#axzz1Dqko0ArR>, 28 Ιουνίου 2010.

⁸⁶ 'EU braucht ein Insolvenzverfahren für Staaten', <http://www.handelsblatt.com/meinung/gastbeitraege/fuest-eu-braucht-ein-insolvenzverfahren-fuer-staaten;2510303>, 10 Ιανουαρίου 2010.

⁸⁷ Jörg Hackhausen, 'Griechenland Muss Pleitegehen', <http://www.handelsblatt.com/finanzen/anlagestrategie/bert-flossbach-im-interview-griechenland-muss-pleitegehen;2562021>, 15 Απριλίου 2010.

⁸⁸ Harald Uhlig, 'Eine Griechische Tragödie', <http://blog.handelsblatt.com/oekonomie/2010/02/12/eine-griechische-tragodie/>, 12 Φεβρουαρίου 2010.

⁸⁹ Werner Müssler, 'Griechenland Muss Sich Selbst Retten', <http://www.faz.net/s/Rub3ADB8A210E754E748F42960CC7349BDF/Doc~E7254A19463C54B7D895B9990C5046777~ATpl~Ecommon~Scontent.htm>, 11 Δεκεμβρίου 2009.

συμμετοχή στο ευρωπαϊκό πακέτο στήριξης της Ελλάδας, με το σκεπτικό πως η Ελλάδα δε θα ήταν σε θέση να επιστρέψει τα δάνεια.⁹⁰ Η ίδια εφημερίδα, επίσης, λίγο μετά το αίτημα της Ελλάδας για την ενεργοποίηση του μηχανισμού στήριξης τον Απρίλιο του 2010, έδωσε έμφαση στην «αντίσταση» της Γερμανίας και της κυβέρνησης της κ. Άγκελα Μέρκελ.⁹¹

Όσον αφορά, ύστερα, τις υπόλοιπες εφημερίδες η *Süddeutsche Zeitung*, ήταν πιο συγκρατημένη στη χρησιμοποίηση του όρου αναδιάρθρωση χρέους για την ελληνική περίπτωση, αν και υπήρξαν εξαιρέσεις.⁹² Αντίστοιχα, στις γαλλικές και ιταλικές εφημερίδες, η ιδέα της αναδιάρθρωσης παρουσιάστηκε σε μικρό βαθμό ενώ σπάνια αξιολογήθηκε ως πιθανό σενάριο, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δε θεωρήθηκε κίνδυνος. Η *Le Monde*, για παράδειγμα, απέδωσε τον χαρακτηρισμό «ταμπού» στην προοπτική αυτή.⁹³ Παράλληλα, δεν έλειψαν οι περιπτώσεις, όπως στη γαλλική εφημερίδα *Le Figaro*, που προβλήθηκε ιδιαίτερα η ελληνική θέση ότι δηλαδή μία τέτοια εξέλιξη βρισκόταν εκτός πολιτικής ατζέντας, όπως στη συνέντευξη που παραχώρησε ο κ. Γιώργος Παπανδρέου.⁹⁴ Παρόμοιο ήταν το περιεχόμενο κειμένου στην εφημερίδα *Il Corriere della Sera* που προέβαλε την άποψη του πρόεδρου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας πως δεν τίθεται θέμα χρεοκοπίας στην περίπτωση της Ελλάδας.⁹⁵ Από την πλευρά της, η *Stampa* έγραψε ότι η χώρα μας θα απόφευγε τη χρεοκοπία, παρόλο που το ύψος του πακέτου διάσωσης μπορεί να μην αποδεικνυόταν αρκετό.⁹⁶

Β) Έξοδος από την ευρωζώνη

Εκτός από την προοπτική της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους, η ιδέα της εξόδου της Ελλάδας από την ευρωζώνη έκανε, επίσης, την εμφάνισή της σε αρκετά δημοσιεύματα του διεθνούς Τύπου. Συγκεκριμένα, η ιδέα αυτή παρουσιάστηκε και στις τρεις οικονομικές εφημερίδες που αναλύονται και επίσης στη *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Στη *Wall Street Journal*, για παράδειγμα, ο Dan Lewis, εκτελεστικός διευθυντής του Economic Policy Centre ισχυρίστηκε το Φεβρουάριο του 2010 πως μόνο η διάσπαση του ευρώ θα μπορούσε να σώσει την Ελλάδα.⁹⁷ Αντίστοιχο ήταν το περιεχόμενο του άρθρου τεσσάρων Γερμανών καθηγητών, των Wilhelm Hankel, Wilhelm Nolling, Karl Albrecht και Joachim Starbatty στην εφημερίδα *Financial*

⁹⁰ 'Denn Sie Werden Es wieder Tun', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, Wirtschaft, 26 Απριλίου 2010. Βλ. ακόμα: Holger Steltzner, 'Griechen Oder Mark',

<http://www.faz.net/s/Rub3ADB8A210E754E748F42960CC7349BDF/Doc~E3E65E7BC0DE541D9969AD355852177BA~ATpl~Ecommon~Scontent.html>, 6 Μαρτίου 2010.

⁹¹ 'Griechenland Rechnet mit Schneller Hilfe', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 25 Απριλίου 2010.

⁹² C. Gammel, C. Hulverscheidt και S. Kornelius, <http://www.sueddeutsche.de/geld/streit-um-griechland-hilfe-bloss-nicht-1.9595>, 22 Μαρτίου 2010.

⁹³ Marie de Vergès, 'La Restructuration de la Dette, un Scénario Envisagé mais Tabou', *Le Monde*, 28 Απριλίου 2010.

⁹⁴ Alexia Kefalas, 'Grèce : La Restructuration de la Dette est Hors de Question',

<http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2010/11/15/04016-20101115ARTFIG00702-grece-la-restructuration-de-la-dette-est-hors-de-question.php>, 16 Νοεμβρίου 2010.

⁹⁵ 'Grecia: Trichet, Tema Default non si Pone', http://www.corriere.it/notizie-ultima-ora/Economia/Grecia-Trichet-Tema-default-non-pone/08-04-2010/1-A_000095812.shtml, 8 Απριλίου 2010.

⁹⁶ 'Grecia: Si Eviterà il Default, ma 45 Miliardi Potrebbero non Bastare',

http://finanza.lastampa.it/Notizie/0,389099/Grecia_si_eviter%C3%A0_il_default_ma_45_miliardi.aspx, 26 Απριλίου 2010.

⁹⁷ Dan Lewis, 'One Possible Outcome of Greece Crisis: Only Splitting the Euro Will Save It', *Wall Street Journal*,

<http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704804204575069570005834614.html?KEYWORDS=Greece+++default>, Agenda, 17 Φεβρουαρίου 2010. Στο συγκεκριμένο άρθρο ο κ. Lewis προτείνει τη δημιουργία ενός δεύτερου ευρωπαϊκού νομίσματος, η αξία του οποίου θα είναι κατά 20% μειωμένη σε σχέση με το κανονικό ευρώ.

Times περίπου 1,5 μήνα αργότερα.⁹⁸

Παράλληλα, το στέλεχος του *American Enterprise Institute*, Desmond Lachman, ανήκει στους αρθρογράφους εκείνους που αρκετές φορές έγραψαν πως η Ελλάδα πρέπει να αποχωρήσει από την ευρωζώνη. Στις 12 Ιανουαρίου 2010, για παράδειγμα, σημείωσε πως «υπάρχουν όλες οι ενδείξεις ότι έπειτα από δύο ή τρία χρόνια και αφού έχουν σπαταληθεί αρκετά δημόσια κεφάλαια, η Ελλάδα θα πάψει να είναι μέλος της ευρωζώνης.»⁹⁹ Πρέπει, ωστόσο, να αναφερθεί, πως οι *Financial Times*, δημοσίευσαν και άρθρα τα οποία υιοθετούσαν την ευρωπαϊκή γραμμή ότι δηλαδή η χώρα μας θα μπορούσε να τα καταφέρει. Ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, Γιώργος Προβόπουλος, για παράδειγμα ισχυρίστηκε στις 22 Ιανουαρίου του 2010 πως η χώρα θα μπορέσει να τα καταφέρει εντός ευρωζώνης.¹⁰⁰

Αντίθετα, με τις προαναφερθείσες εφημερίδες, στα υπόλοιπα έξι έντυπα - με εξαίρεση τη *Frankfurter Allgemeine Zeitung* - η ιδέα της εγκατάλειψης της ευρωζώνης από τη χώρα μας δεν κέρδισε έδαφος παρά μόνο παρουσιάστηκε ως υπάρχον σενάριο στο δημοσιογραφικό ρεπορτάζ.¹⁰¹ Την ίδια στιγμή, μάλιστα, προβλήθηκε αρκετά η ελληνική και ευρωπαϊκή θέση που την αντέκρουε.¹⁰² Στη κεντροδεξιά γερμανική εφημερίδα, όμως, δόθηκε έμφαση στην άποψη του Γερμανού οικονομολόγου Joachim Starbatty, που τασσόταν υπέρ της αποχώρησης της χώρας μας από το ευρωσύστημα. Ο ίδιος επαναλάμβανε την αναγκαιότητα να επιστρέψει η Ελλάδα στη δραχμή και να προχωρήσει σε υποτίμηση, η οποία αποτελεί την αφετηρία της εξυγίανσης.¹⁰³ Η ίδια εφημερίδα ανάρτησε στην ιστοσελίδα της βίντεο δημοσιογράφου της να δοκιμάζει ελληνικό φαγητό και να προτείνει να βγει η χώρα μας από την ευρωζώνη.¹⁰⁴ Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί αναφορικά με την κεντροαριστερή *Süddeutsche Zeitung* πως ναι μεν δεν υιοθετήθηκε την άποψη να εγκαταλείψει η Ελλάδα το κοινό νόμισμα, αλλά σημείωσε πως οι «αυστηρές συνέπειες» για χώρες όπως η δική μας και η Ιρλανδία είναι απαραίτητες για την επιβίωση του.¹⁰⁵

⁹⁸ Wilhelm Hankel, Wilhelm Nolling, Karl Albrecht και Joachim Starbatty, 'A Euro Exit is the Only Way Out for Greece', *Financial Times*, <http://www.ft.com/cms/s/0/6a618b7a-3847-11df-8420-00144feabdc0.html#axzz1AuRXYVYg>, 25 Μαρτίου 2010. Αξίζει, επίσης, να αναφερθεί πως τον Ιανουαριο του 2010, ο ομότιμος καθηγητής του LSE, Charles Goodhart και ο Δημήτρης Τσομώκος από το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης πρότειναν στην ίδια εφημερίδα λύση «τύπου Καλιφόρνιας» για την Ελλάδα και την Πορτογαλία. Βλ.: 'The California Solution for the Club Med', <http://www.ft.com/cms/s/0/5ef30d32-0925-11df-ba88-00144feabdc0.html#axzz1EOIF63dE>, 24 Ιανουαρίου 2010.

⁹⁹ Desmond Lachman, 'Greece Looks Set to Go the Way of Argentina', *Financial Times*, 12 Ιανουαρίου 2010.

¹⁰⁰ George Provoopoulos 'Greece Will Revive itself from Inside the Eurozone', *Financial Times*, 22 Ιανουαρίου 2010.

¹⁰¹ Βλ. για παράδειγμα: 'Crisi, Merkel: Troppe Speculazioni. La CSU Bavarese: Via la Grecia dall' Euro', *Il Corriere della Sera*, http://www.corriere.it/economia/10_aprile_24/grecia-merkel-germania-euro_190c0c4a-4f9a-11df-9c4e-00144f02aabe.shtml, 24 Απριλίου 2010. Επίσης, 'Grecia vicina al Crac', *La Stampa*, <http://www.lastampa.it/redazione/cmsSezioni/economia/201004articoli/54395girata.asp>, 24 Απριλίου 2010.

¹⁰² Βλ. για παράδειγμα: 'La Grèce Dément les Rumeurs sur la Sortie de l'euro', http://www.lemonde.fr/europe/article/2010/06/09/la-grece-dement-les-rumeurs-sur-sa-sortie-de-l-euro_1370194_3214.html, 9 Ιουνίου 2010.

¹⁰³ 'Denn Sie Werden Es Wieder Tun', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, Wirtschaft, 26 Απριλίου 2010.

¹⁰⁴ 'Kein Euro den Griechen', <http://www.faz.net/s/Rub28EF38B483C94193A70B58D41ADA26A4/Doc~E85989C21022F42FFA52F92A3F33A22E0~ATpl~Ecommon~SMed.html>, 4 Μαρτίου 2010.

¹⁰⁵ Alexander Hagelüken, 'Liebe Griechen, so Geht's', <http://www.sueddeutsche.de/geld/euro-zone-estland-tritt-bei-liebe-griechen-so-gehts-1.1041245>, 30 Δεκεμβρίου 2010.

Αναξιοπιστία - Έλλειψη εμπιστοσύνης:

Οι Νομαρχιακές εκλογές του 2010

Πέρα από τα θέματα που άπτονται της ελληνικής οικονομίας αυτής καθεαυτής, ένα ακόμα το οποίο έθιξαν τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι αυτό της αναξιοπιστίας των ελληνικών στατιστικών στοιχείων και της τάσης των ελληνικών κυβερνήσεων στο παρελθόν να εξαπατούν τους εταίρους τους. Όλες οι εφημερίδες που αναλύονται εστίασαν στο ζήτημα αυτό και την προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αποτρέψει αντίστοιχες καταστάσεις στο μέλλον.¹⁰⁶ «Η Ελλάδα μαγειρεύει τα στατιστικά της στοιχεία», έγραψε, για παράδειγμα, η *Financial Times* την 1 Φεβρουαρίου του 2010.¹⁰⁷ Από την πλευρά της, η *Frankfurter Allgemeine Zeitung* πραγματοποίησε εκτεταμένη ιστορική αναδρομή για τα ψευδή στοιχεία που ανακοίνωνε η χώρα μας, όπως ήλθαν στην επιφάνεια μετά την απογραφή του 2004.¹⁰⁸ Η *Corriere della Sera*, επίσης, έγραψε το Φεβρουάριο του 2010 πως στην Ιταλία, σε αντίθεση με την Ελλάδα, η στατιστική υπηρεσία είναι ανεξάρτητη από την πολιτική ηγεσία και πως η έλεγχος διασταυρώνονται¹⁰⁹ ενώ αντίστοιχο είναι το περιεχόμενο άρθρου στη *Stampa*.¹¹⁰

Ενδιαφέρον παρουσιάζει, επίσης, πως η *Financial Times* δε δίστασε να αμφισβητήσει ευθέως την αξιοπιστία της σημερινής ελληνικής κυβέρνησης. Χαρακτηριστικό είναι πως στις 28 Ιανουαρίου του 2010, η διευθύντρια της αμερικανικής έκδοσής της έγραψε με αφορμή την υποτιθέμενη πώληση ελληνικών ομολόγων στην Κίνα, πως «λίγοι επενδύτες πιστεύουν αυτά που έχει να πει ο κ. Παπανδρέου τόσο σχετικά με την ελληνική οικονομία όσο και για τους Κινέζους».¹¹¹ Η συγκεκριμένη φράση, μάλιστα, στην έντυπη έκδοση της εφημερίδας παρουσιάστηκε σε ειδικό πλαίσιο, με έντονη γραμματοσειρά. Σε αντίθεση με τη βρετανικό έντυπο οικονομικό έντυπο, η *Wall Street Journal* δεν αμφισβήτησε με αντίστοιχο τρόπο την αξιοπιστία της σημερινής ελληνικής κυβέρνησης, αλλά ήταν σίγουρα επιφυλακτική στην προσέγγισή της όχι μόνο για αυτή αλλά για τους Έλληνες πολιτικούς γενικότερα. Η εφημερίδα αυτή, για παράδειγμα, καυτηρίασε το γεγονός πως δεν επιτεύχθηκε συναίνεση για να βγει η χώρα από την κρίση, σημειώνοντας πως οι «Έλληνες πολιτικοί δεν πρέπει να συμπεριφέρονται σαν παιδιά» και χρειάζεται να βάζουν το εθνικό συμφέρον πάνω από τις πολιτικές τους

¹⁰⁶ Βλ. για παράδειγμα: Charles Forelle, 'Greece's Statistics: Wrong Till Very End', *The Wall Street Journal*, 13 Αυγούστου 2010 και 'Die Statistik-Betrüger Haben Hilfe Verdient', *Handelsblatt*, 3 Φεβρουαρίου 2010.

Επίσης, Patrick Saint-Paul, 'Fausses Statistiques : la Grèce Attaquée', *Le Figaro*, 13 Ιανουαρίου 2010 και 'Les Européens s'Apprêtent à Placer la Grèce sous Tutelle', *Le Monde*, 3 Φεβρουαρίου 2010.

¹⁰⁷ Tony Barber, Brussels to Call for Cut in Greece's Wage Bill', *Financial Times*, 1 Φεβρουαρίου 2010. Για ένα παρόμοιο άρθρο στη *Wall Street Journal* βλ. Charles Forelle, 'Greece's Statistics: Wrong Till Very End', <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704407804575425170173274074.html>, 13 Αυγούστου 2010.

¹⁰⁸ Werner Mussler, 'Schwere Fehler in der Griechischen Statistik', <http://www.faz.net/s/Rub3ADB8A210E754E748F42960CC7349BDF/Doc~E36DFB8C8713A40279EDB3730376BE962~ATpl~Ecommon~Scontent.html>, 12 Ιανουαρίου 2010. Βλ. επίσης στη *Süddeutsche Zeitung*. Christiane Schlötzer, 'Sie Werden für Unseren Kollaps Bezahlen Müssen', <http://www.sueddeutsche.de/geld/griechenland-sie-werden-fuer-unseren-kollaps-bezahlen-muessen-1.2683>, 24 Μαρτίου 2010.

¹⁰⁹ Stefania Tamburello, 'Grecia Recidiva', non È Colpa della Statistica', http://archivistorico.corriere.it/2010/febbraio/27/Grecia_recidiva_non_colpa_della_co_9_100227075.shtml, 27 Φεβρουαρίου 2010.

¹¹⁰ 'L'Italia non È come la Grecia', <http://www.lastampa.it/redazione/cmsSezioni/economia/201004articoli/54494girata.asp>, 27 Απριλίου 2010.

¹¹¹ Gillian Tett, 'Greece Suffers from Credibility Deficit', <http://www.ft.com/cms/s/0/462d7808-0c42-11df-8b81-00144feabdc0.html#axzz1EIk3Yji>, 28 Ιανουαρίου 2010.

επιδιώξεις.¹¹²

Εκτός από την αυστηρή κριτική που ασκήθηκε από τη *Financial Times* και σε μικρότερο βαθμό τη *Wall Street Journal*, αρκετές εφημερίδες σχολίασαν με επιφύλαξη την απόφαση του Έλληνα πρωθυπουργού να απειλήσει με εθνικές εκλογές στα τέλη Οκτωβρίου του 2010 σε περίπτωση που το κόμμα του αποτύγχανε στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του Νοεμβρίου. Η βρετανική οικονομική εφημερίδα, για παράδειγμα, έγραψε πως με τον τρόπο αυτό το επιτόκιο δανεισμού εκτινάχθηκε στο υψηλότερο σημείο από το Μάιο.¹¹³ Από την πλευρά της, η *Handelsblatt* σχολίασε πως ο κ. Παπανδρέου «ρискάρει σε πολύ μεγάλο βαθμό».¹¹⁴ Ακόμα, η *Figaro* έκανε λόγο για πραγματοποίηση εκλογών μέσα σε μεγάλη ένταση, καθώς οι δημοσκοπήσεις δεν ήταν ξεκάθαρα θετικές για το κυβερνών κόμμα.¹¹⁵

Παθογένειες του συστήματος

Ατιμωρησία - Γραφειοκρατία - Διαφθορά - Φοροδιαφυγή

Με αφορμή την ελληνική οικονομική κρίση ο διεθνής Τύπος ασχολήθηκε, επίσης, σε μεγάλο βαθμό με αρκετά δεινά της ελληνικής κοινωνίας και παθογένειες του συστήματος. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο δημοσιεύθηκαν πολλά κείμενα και κατατέθηκαν διαφορετικές απόψεις, με τις περισσότερες από αυτές να επικεντρώνονται στη διαφθορά, τη φοροδιαφυγή και ακολούθως στην αδυναμία του ελληνικού κρατικού μηχανισμού να δώσει λύση, εφαρμόζοντας τους νόμους. Βαρύτητα δόθηκε και στο πρόβλημα της γραφειοκρατίας.

Ξεκινώντας με την εφημερίδα *Wall Street Journal*, ο αρθρογράφος Bret Stephens πιστεύει πως πίσω από την ελληνική οικονομική κρίση κρύβεται η κρίση αξιών.¹¹⁶ Ταυτόχρονα, ο Marcus Walker έγραψε σε άρθρο του για την Ελλάδα τον Απρίλιο του 2010 ότι η διαφθορά αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο του ελληνικού τρόπου ζωής. Συγκεκριμένα, ξεκίνησε το ρεπορτάζ του με τις εξής φράσεις:

«Πίσω από την κρίση του προϋπολογισμού που πλήττει την Ελλάδα υπάρχει ένα αίνιγμα. Γιατί ξοδεύει το κράτος τόσο απλόχερα ενώ συλλέγει φόρους με τέτοιο άθλιο τρόπο; Πολλοί Έλληνες εντοπίζουν την απάντηση σε δύο μόνο λέξεις: φακελάκι και ρουσφέτι.¹¹⁷

Το πρόβλημα της φοροδιαφυγής, επίσης, αποτέλεσε θέμα στο οποίο εστίασε ο διεθνής τύπος τόσο σε επίπεδο ειδησεογραφίας όσο και σχολιασμού. Ο επισκέπτης καθηγητής του πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης, Paul Romer, το Σεπτέμβριο του 2010 εστίασε στην ανικανότητα

¹¹² Nick Skrekas, 'Greek Politicians Fail the Nation Again', <http://blogs.wsj.com/source/2010/12/14/greek-politicians-once-again-fail-the-nation/>, 14 Δεκεμβρίου 2010.

¹¹³ Kerin Hope, 'Papandreou Raises Stakes in Local Elections', <http://www.ft.com/cms/s/0/9f3703ee-e787-11df-b5b4-00144feab49a.html#axzz1EOCyHGtA>, 3 Νοεμβρίου 2010.

¹¹⁴ 'Papandreou Pokert zu Hoch', *Handelsblatt*, 4 Νοεμβρίου 2010.

¹¹⁵ Alexia Kefalas, 'Les Électeurs Grecs Appelés à se Résigner à la Rigueur', <http://www.lefigaro.fr/international/2010/11/05/01003-20101105ARTFIG00641-les-electeurs-grecs-appelles-a-se-resigner-a-la-rigueur.php>, 5 Νοεμβρίου 2010.

¹¹⁶ Bret Stephens, 'Europe's Crisis of Ideas', <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704057604575080602346820226.html>, Global View, 23 Φεβρουαρίου 2010.

¹¹⁷ Marcus Walker, 'Tragic Flow: Graft Feeds Greek Crisis', *The Wall Street Journal*, 15 Απριλίου 2010.

του ελληνικού κράτους να εισπράξει τους φόρους που πρέπει.¹¹⁸ Η *Financial Times*, μάλιστα, ήταν τόσο καυστική για το θέμα αυτό ώστε υπογράμμισε ότι η Ελλάδα είναι «διάσημη για τη φοροδιαφυγή της».¹¹⁹ Παράλληλα, στην εφημερίδα *Handelsblatt* σημειώθηκε ότι το εμπόδιο της γραφειοκρατίας είναι από τα πιο σημαντικά για μία χώρα που ανήκει στις πιο διεφθαρμένες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹²⁰

Η γαλλική εφημερίδα *Le Figaro* προσπάθησε να αναζητήσει τις ρίζες των πελατειακών σχέσεων στην σύγχρονη ελληνική πολιτική ζωή και πραγματοποίησε αναδρομή στη δεκαετία του 1980 και τα χρόνια του Ανδρέα Παπανδρέου.¹²¹ Η *Le Monde* τόνισε πως «η διαφθορά και οι πελατειακές σχέσεις» πλήττουν το ελληνικό δημόσιο τομέα σε τέτοιο σημείο που κανένας δε γνωρίζει τον ακριβή αριθμό των υπαλλήλων που εργάζονται σε αυτόν.¹²² Από την πλευρά της, η *Frankfurter Allgemeine Zeitung* δημοσίευσε το καλοκαίρι του 2010 εκτεταμένο αφιέρωμα για τη φοροδιαφυγή στην Ελλάδα σχολιάζοντας ανάμεσα στα άλλα πως πρόκειται «για μία χώρα φτωχή όπου όμως κατοικούν πολλοί πλούσιοι».¹²³ Η *Süddeutsche Zeitung*, έπειτα, έκανε λόγο «για διαφθορά από την εκκλησία μέχρι τα νοσοκομεία που τις περισσότερες φορές δεν έχει συνέπειες».¹²⁴ Η *Corriere della Sera* έθιξε το θέμα της φοροδιαφυγής με αφορμή την παραίτηση της υφυπουργού πολιτισμού, Άτζελας Γκερέκου, λόγω της εμπλοκής του συζυγού της, Τόλη Βοσκόπουλου σε υπόθεση απόκρυψης εσόδων προς την ελληνική εφορία.¹²⁵ Η *Stampa*, τέλος, αναφέρθηκε στο πρόβλημα της γραφειοκρατίας στην Ιταλία, σχολιάζοντας πως μόνον η Ελλάδα είναι σε χειρότερη κατάσταση.¹²⁶

Ανασφάλεια - Απεργίες - Επεισόδια

Ένα ακόμα θέμα στο οποίο τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης επικεντρώθηκαν στα κείμενα τους είναι αυτό των διαδηλώσεων και απεργιών. Δεν ήταν λίγες οι φορές που οι ξένοι δημοσιογράφοι τις κάλυψαν λεπτομερώς αμφιβάλλοντας για την ικανότητα της ελληνικής κυβέρνησης να επιβάλει την τάξη και να εφαρμόσει στην πράξη τα μέτρα λιτότητας. Σημαντικό θέμα διερεύνησης για τις εφημερίδες ήταν κατά πόσο η κυβέρνηση της χώρας μας θα μπορούσε να κερδίσει τη μάχη απέναντι σε προνομιούχες ομάδες, που αντιστέκονταν στις αλλαγές. Πολύ

¹¹⁸ Paul Romer, 'The EU Can Be a Boon for Greece', <http://www.ft.com/cms/s/0/de329284-b6c2-11df-b3dd-00144feabdc0.html#axzz1ALXWVK4U>, 2 Σεπτεμβρίου 2010.

¹¹⁹ Ralph Atkins και Kerin Hope, 'Greece and the Eurozone: Halcyon no More', <http://www.ft.com/cms/s/0/a5478676-927f-11df-9142-00144feab49a.html#axzz1EMbx7ZSZ>, 18 Ιουλίου 2010.

¹²⁰ Gerd Höhler και Norbert Häring, 'Der griechische Patient Lässt es Sich Gutgehen', <http://hb2010.handelsblatt.com/politik/konjunktur/nachrichten/der-griechische-patient-laesst-es-sich-gutgehen/3320288.html>, 7 Δεκεμβρίου 2009.

¹²¹ Guillaume Guichard, 'Fonctionnaire Grec : Ce qu'il Gagne, ce qu'il Va Perdre', <http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2010/03/17/04016-20100317ARTFIG00692-fonctionnaire-grec-ce-qu-il-gagne-ce-qu-il-va-perdre-.php>, 18 Μαρτίου 2010.

¹²² 'Grèce : les Cibles du Plan d'Austérité', http://www.lemonde.fr/europe/article/2010/05/06/grece-les-cibles-du-plan-d-austerite_1347078_3214.html, 6 Μαΐου 2010.

¹²³ Michael Martens, 'Am Pranger im Dienste der Zahlungsmoral', <http://www.faz.net/s/RubDDBDABB9457A437BAA85A49C26FB23A0/Doc~E013D06D41C974374B5DB32268F45E6F5~ATpl~Ecommon~Scontent.html>, 29 Ιουλίου 2010.

¹²⁴ Christiane Schlötzer, 'Griechisches Glücksspiel', <http://www.sueddeutsche.de/geld/kurz-vor-dem-staatsbankrott-griechisches-gluecksspiel-1.75671>, 4 Ιανουαρίου 2010.

¹²⁵ 'Grecia: Si Dimette Ministro il Cui Marito Era Accusato di Evasione Fiscale', http://www.corriere.it/notizie-ultima-ora/Esteri/Grecia-dimette-ministro-cui-marito-era-accusato-evasione-fiscale/17-05-2010/1-A_000105138.shtml, 17 Μαΐου 2010.

¹²⁶ 'Roberto Giovannini, 'La Burocrazia Italiana Costa un Punto del Pil', <http://www.lastampa.it/redazione/cmsSezioni/economia/201006articoli/55791girata.asp>, 10 Ιουνίου 2010.

συχνά, μάλιστα, χρησιμοποίησαν ελληνικές λέξεις για να περιγράψουν την κατάσταση όπως: «τραγωδία», «δράμα» και «χάος». Ο Paul Hannon, για παράδειγμα, αναρωτήθηκε στη *Wall Street Journal* κατά πόσο η Ελλάδα είναι χώρα που μπορεί να κυβερνηθεί.¹²⁷ Στις 6 Μαΐου 2010, η ίδια εφημερίδα έγραψε πως η κρίση βαθαίνει στην Ελλάδα με αφορμή το θάνατο τριών ανθρώπων στο κέντρο της Αθήνας.¹²⁸

Με τα αιματηρά αυτά γεγονότα ασχολήθηκαν όλα τα διεθνή έντυπα, θεωρώντας πως η Ελλάδα είναι χώρα υπό παράλυση.¹²⁹ Η *Frankfurter Allgemeine Zeitung* σε άρθρο του Klaus Dieter Frankenberger σημείωσε μάλιστα:

«Δεκάδες χιλιάδες διαδηλωτές, εμπρησμοί, οι πρώτοι νεκροί- τα χθεσινά γεγονότα της Αθήνας δικαιώνουν όσους αμφιβάλλουν ότι η κυβέρνηση Παπανδρέου θα μπορέσει να επιβάλει την πολιτική λιτότητας. Ίσως η πλειοψηφία των Ελλήνων γνωρίζει ότι το κράτος τους δε μπορεί πια να συνεχίσει στην ίδια πορεία, ότι η χώρα θα πρέπει να επανεφεύρει τον εαυτό της για να τα καταφέρει στον 21ο αιώνα και για να μην συμπαρασύρει στην άβυσσο και τους Ευρωπαίους εταίρους της. Όμως τα ακραία στοιχεία δεν είναι διατεθειμένα να αποδεχτούν την εξυγίανση της δημοσιονομικής κατάστασης της χώρας ως συλλογικό σκοπό».¹³⁰

Δεν ήταν μόνον τα βίαια επεισόδια του Μαΐου του 2010 που κέντρισαν την προσοχή των ξένων δημοσιογράφων αλλά επίσης οι επαναλαμβανόμενες απεργίες και διαδηλώσεις σε όλη τη διάρκεια του έτους. Ενδιαφέρον είναι το άρθρο που δημοσίευσε η *Süddeutsche Zeitung* τον Ιουλίο, στο οποίο - με αφορμή την πραγματοποίηση απεργιών - σχολιάζει πως η εποχή των προνομίων πέρασε, καυτηριάζοντας ανάμεσα στα άλλα πως στην Ελλάδα οι κόρες των στρατιωτικών δικαιούνταν σύνταξη.¹³¹ Το Δεκέμβριο, μάλιστα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρουσίασαν τα βίαια επεισόδια που έλαβαν χώρα στο κέντρο της Αθήνας κατά τη διάρκεια των οποίων ξυλοκοπήθηκε ο βουλευτής της Νέας Δημοκρατίας, Κωστής Χατζηδάκης.¹³² Αξίζει να αναφερθεί, μάλιστα, πως στην ιστοσελίδα της ιταλικής *Il Corriere della Sera* έχει αναρτηθεί βίντεο που δείχνει τη σκηνή του ξυλοδαρμού.¹³³ Προβολή από τις εφημερίδες είχαν, τέλος, οι συνεχιζόμενες στάσεις εργασίας στα μέσα μαζικής μεταφοράς και οι απεργίες των γιατρών και φαρμακοποιών το Δεκέμβριο.¹³⁴

¹²⁷ Paul Hannon, 'What Counts Now is How Governable a Country Is', <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704041504575045220010585584.html>, Markets, 5 Φεβρουαρίου 2010.

¹²⁸ Sebastian Moffett και Alkman Granitsas, 'Crisis Deepens; Chaos Grips Greece', *The Wall Street Journal*, 6 Μαΐου 2010.

¹²⁹ Βλ. για παράδειγμα: Kerin Hope, 'Athens Protests Erupt into Violence', *Financial Times*, 5 Μαΐου 2010 και 'La Grève en Grèce Dégénère, Trois Mortes à Athenes', *Le Figaro*, 5 Μαΐου 2010. Επίσης: 'Atene, la Protesta Diventa Tragedia', *Il Corriere della Sera*, 5 Μαΐου 2010 και 'Atene nel Caos, Guerriglia nelle Strade', *La Stampa*, 5 Μαΐου 2010.

¹³⁰ Klaus Dieter Frankenberger, 'Brandsätze', <http://www.faz.net/s/Rub7FC5BF30C45B402F96E964EF8CE790E1/Doc~EEB1FC2E51486431CA9A87DD943BBA97C~ATpl~Ecommon~Scontent.html>, 5 Μαΐου 2010.

¹³¹ Christiane Sclötzer, 'Privilegien Sind Passé', <http://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/generalstreik-in-griechenland-privilegien-sind-passe-1.972138>, 8 Ιουλίου 2010.

¹³² Βλ. για παράδειγμα τον ειδικό κόμβο στην *Le Monde*: 'Incidents Violents en Grèce, en Marge de Manifestations contre l'Austérité', http://www.lemonde.fr/europe/portfolio/2010/12/15/incidents-violents-en-grece-en-marge-de-manifestations-contre-l-austerite_1453955_3214.html, 15 Δεκεμβρίου 2010. Επίσης στη *Figaro*: 'Grèce: Nouvelle Manifestation à Athènes', <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2010/12/15/97001-20101215FILWWW00486-grece-nouvelle-manifestation-a-athenes.php>, 15 Δεκεμβρίου 2010.

¹³³ 'Molotov e Auto in Fiamme', Caos ad Atene', http://www.corriere.it/esteri/10_dicembre_15/grecia-sciopero-generale-scontri-atene_62c8abd4-0842-11e0-b759-00144f02aabc.shtml, 15 Δεκεμβρίου 2010.

¹³⁴ Βλ. για παράδειγμα: 'Generalstreik und Krawalle', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 15 Δεκεμβρίου 2010 και 'Streiks in Griechenland Beginnen', *Handelsblatt*, 14 Δεκεμβρίου 2010.

Συνεχίζοντας, όλες οι εφημερίδες εστίασαν στο καθεστώς της ανασφάλειας που υπάρχει στην Ελλάδα, δίνοντας έμφαση στη δολοφονία του δημοσιογράφου Σωκράτη Γκιόλια τον Ιούλιο του 2010 και τη δράση της τρομοκρατικής οργάνωσης «Σέχτα Επαναστατών».¹³⁵ Προβληματισμός, για την ασφάλεια στη χώρα μας εκφράστηκε και σχετικά με την αποστολή εκρηκτικών πακέτων σε διάφορες χώρες της Ευρώπης τον Οκτώβριο, Νοέμβριο και Δεκέμβριο του 2010.¹³⁶ Στην περίπτωση αυτή, οι ξένες εφημερίδες εστίασαν στο ρόλο των «Πυρήνων της Φωτιάς». Χαρακτηριστικό είναι, μάλιστα, το κείμενο του Alkman Granitsas στη *Wall Street Journal*, στο οποίο με δόση ειρωνείας ισχυρίζεται ότι η εξαγόμενη αναρχία από τις εξτρεμιστικές οργανώσεις στην Ελλάδα αποτελεί μία επίπροσθετη ανησυχία για τους ηγέτες της Ευρώπης.¹³⁷

Προσεγγίζοντας θετικές ιστορίες

Δημοσιονομική προσαρμογή: Ναι μεν αλλά...

Ενώ τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης έδωσαν έμφαση σε αρκετές παθογένειες και προβλήματα της ελληνικής πολιτικής και κοινωνίας, το ενδιαφέρον τους ήταν πολύ πιο περιορισμένο για ιστορίες που μπορούν να αξιολογηθούν ως «θετικές». Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί, η ελληνική ναυτιλία, η οποία, διακρίνεται διεθνώς για την ισχύ της.¹³⁸ Η εφημερίδα *The Wall Street Journal* ίσως αποτελεί εξαίρεση, καθώς από τις 13 Μαΐου 2010, λίγες δηλαδή μέρες μετά την υπογραφή του Μνημονίου, πραγματοποίησε αφιέρωμα.¹³⁹ Η *Financial Times*, από την πλευρά της απλά δημοσίευσε ένα κομμάτι τον Αύγουστο του 2010 στο οποίο γινόταν λόγος για την οικονομική διαφορά πλούσιων και φτωχών στην Ελλάδα. Στο συγκεκριμένο κείμενο ναι μεν επιβραβεύεται η ελληνική ναυτιλία, αλλά γίνεται εκτεταμένη αναφορά στη δεξίωση που είχε πραγματοποιηθεί τον Ιούνιο του 2010 στο θωρηκτό Αβέρωφ.¹⁴⁰ Ενώ το ρεπορτάζ είναι ενδιαφέρον, η συγκεκριμένη δημοσιογράφος που το έγραψε ανήκει στους λεγόμενους «ελεύθερους ρεπόρτερ» (freelance) και είναι φανερό η διάθεσή της να εστιάσει σε κάποια αρνητική πτυχή, ώστε το κείμενό της να τύχει καλύτερης μεταχείρισης από τον αρχισυντάκτη.

Χρειάζεται, βέβαια, να υπογραμμιστεί πως όλα τα έντυπα αξιολόγησαν κάποιες φορές θετικά την προσπάθεια της ελληνικής κυβέρνησης να υλοποιήσει τις απαραίτητες

¹³⁵ Βλ. για παράδειγμα: 'Un Journalist Grec Abattu de Dix Balles à Athènes', *Le Monde*, 18 Ιουλίου 2010. Επίσης, 'Radiojournalist Erschossen', *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 19 Ιουλίου 2010 και 'Giornalista Assassinato Sotto Casa', *Il Corriere della Sera*, 19 Ιουλίου 2010.

¹³⁶ Βλ. για παράδειγμα: Kerin Hope, 'Papandreou Raises Stakes in Local Elections', *Financial Times*, 3 Νοεμβρίου 2010 και 'Paketenbombe Alarmieren EU-Spitze', *Handelsblatt*, 3 Νοεμβρίου 2010. Επίσης: Alexia Kefalas, 'La Grèce Frappée par une Vague de Terrorisme Postale', *Le Figaro*, 4 Νοεμβρίου 2010 και Strittmatter, 'Pure Lust an die Gewalt', *Süddeutsche Zeitung*, 3 Νοεμβρίου 2010. Τέλος, Guido Olympio, 'Dietro Gli Attentati un Possibile Legame con i Terrorist Greci', *Il Corriere della Sera*, 23 Δεκεμβρίου 2010 και 'Tensione in Grecia, Allarme Bombe – A Bologna un Pacco per Berlusconi', *La Stampa*, 3 Νοεμβρίου 2010.

¹³⁷ Alkman Granitsas, 'Greece: Terror to Be Damned', <http://blogs.wsj.com/source/2010/11/03/greece-terror-be-damned/>, 3 Νοεμβρίου 2010.

¹³⁸ 'Αντέχει η Ελληνική Ναυτιλία στην Κρίση', <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=16&artid=335865&dt=06/06/2010>, 6 Ιουνίου 2010.

¹³⁹ Johnny W. Miller, 'Greek Shippers Weather Storm', <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704879704575236190728497962.html>, Business, 13 Μαΐου 2010.

¹⁴⁰ Joanna Kakissis, 'Greek Shipping Families in the Spotlight', <http://www.ft.com/cms/s/2/4ee112a6-ab30-11df-9e6b-00144feabd0.html#axzz1ALH67i3Q>, 21 Αυγούστου 2010.

μεταρρυθμίσεις και να ακολουθήσει το πρόγραμμα της σκληρής δημοσιονομικής προσαρμογής. Στη *Wall Street Journal*, για παράδειγμα, φιλοξενήθηκε άρθρο για τον Έλληνα πρωθυπουργό, Γιώργο Παπανδρέου, και την προσπάθειά του να αλλάξει τη χώρα.¹⁴¹ Η ανταποκρίτρια της *Financial Times*, Kerin Hope, στην Αθήνα, επίσης, έγραψε τον Ιούλιο του 2010 πως η Ελλάδα ξεκίνησε καλά παρά τις πολύ μεγάλες προκλήσεις.¹⁴² Από την πλευρά της, η *Handelsblatt*, επιβράβευσε το πείσμα του Έλληνα πρωθυπουργού ως προς το άνοιγμα των κλειστών επαγγελματιών.¹⁴³ Ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα εγκωμίου από το Διεθνή Τύπο βρίσκεται, πάντως, στη *Le Monde*, καθώς η γαλλική εφημερίδα δημοσίευσε άρθρο με τίτλο: «Η Ελλάδα είναι πλέον ο καλός μαθητής στην τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης».¹⁴⁴

Βέβαια, τα θετικά σχόλια που κατά καιρούς δημοσιεύθηκαν επισκιάστηκαν από την καθυστέρηση που παρατηρήθηκε στην υλοποίηση των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων, την πάταξη της φοροδιαφυγής και την είσπραξη των ποσών που απαιτούνταν, αλλά και τη συνεχιζόμενη ύφεση ιδίως το Νοέμβριο και το Δεκέμβριο του 2010.¹⁴⁵ Η εφημερίδα *Handelsblatt*, για παράδειγμα, εξήγησε το Νοέμβριο του 2010 πόσο δύσκολη ήταν η θέση του Έλληνα υπουργού οικονομικών, Γιώργου Παπακωνσταντίνου καθώς η ύφεση ήταν βαθύτερη από τις εκτιμήσεις και τα έσοδα χαμηλότερα από τα αναμενόμενα.¹⁴⁶ Όσον αφορά τη *Le Monde*, η γαλλική εφημερίδα σημείωσε πως η πολιτική της φορολόγησης δεν είχε αποδώσει τα αναμενόμενα αποτελεσμάτα και ότι το άνοιγμα των κλειστών επαγγελματιών θα έπρεπε να προχωρήσει πιο αποτελεσματικά.¹⁴⁷

Το φαινόμενο *BILD*

Όπως έχει προαναφερθεί, η κάλυψη της Ελλάδας από την εφημερίδα *BILD* αναλύεται ξεχωριστά. Αυτή δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να συγχέεται με εκείνη άλλων έντυπων μέσων. Εδώ ακριβώς έγκειται η διαφορά μεταξύ μίας ποιοτικής εφημερίδας και ενός ταμπλόιντ. Δεν είναι τυχαίο ότι αρκετοί μελετητές έχουν εκφράσει τις επιφυλάξεις τους για το επίπεδο της δημοσιογραφίας, όπως αυτό αναπτύσσεται σε τέτοιου είδους έντυπα¹⁴⁸ και οπωσδήποτε η κάλυψη της ελληνικής κρίσης από αυτή την εφημερίδα εντάσσεται σε αυτό το πλαίσιο. Ειδικότερα, η *BILD* απευθύνεται σε συγκεκριμένο ακροατήριο, το οποίο αγγίζει τα 11,5 εκατομμύρια αναγνώστες καθημερινά,¹⁴⁹ με στόχο να τους προσφέρει εκλαϊκευμένο υλικό, το

¹⁴¹ Marcus Walker, 'Papandreou, Cutting Deep, Takes on Father's Legacy', <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704541304575099743026229422.html>, 4 Μαρτίου 2010.

¹⁴² Kerin Hope, 'Greece Makes Strong Start on Reforms', <http://www.ft.com/cms/s/0/a5478676-927f-11df-9142-00144feab49a.html#axzz1EMBx7ZSZ>, 18 Ιουλίου 2010.

¹⁴³ Gerd Höhler, 'Griechische Regierung Treibt Reformen', <http://hb2010.handelsblatt.com/politik/international/griechische-regierung-treibt-reformen-voran/3744550.html>, 21 Δεκεμβρίου 2010.

¹⁴⁴ Pierre Briançon, 'La Grèce Est Désormais le Bon Élève de la Classe Européenne', *Le Monde*, 13 Ιουλίου 2010.

¹⁴⁵ Βλ. για παράδειγμα : Kerin Hope, 'Papandreou Demurs over Snap Poll After Regional Losses', <http://www.ft.com/cms/s/0/3315f114-ea7c-11df-b28d-00144feab49a.html#axzz1EOCyHGtA>, 7 Νοεμβρίου 2010.

¹⁴⁶ Gerd Höhler, 'Rezession Geht Tiefer als Erwartet', <http://www.handelsblatt.com/politik/international/rezession-geht-tiefer-als-erwartet/3643364.html>, 19 Νοεμβρίου 2010.

¹⁴⁷ 'En Grèce, des Élections Locales en Forme de Référendum', http://www.lemonde.fr/europe/article/2010/11/07/en-grece-des-election-locales-en-forme-de-referendum_1436733_3214.html, 7 Νοεμβρίου 2010.

¹⁴⁸ Βλ. για παράδειγμα: Colin Sparks και John Tulloch (εκδ.) *Tabloid Details: Global Debates Over Media Standards* (Rowman & Littlefield, Maryland, 2000).

¹⁴⁹ Βλ. κυκλοφορία εφημερίδας *BILD* στην ιστοσελίδα Axepspringer: http://www.axelspringer-mediapilot.de/artikel/Bild-Regional-Auflage-BILD-Belegungseinheiten_915700.html

οποίο συνήθως «προκαλεί» την κοινή γνώμη. Η ιστοσελίδα της που έχει πολύ μεγάλη επισκεψιμότητα, διαθέτει, επίσης, αγγλική έκδοση στην οποία παρουσιάζεται μεταφρασμένο τμήμα της γερμανικής. Έτσι, μέσα σε αυτό το πλαίσιο εξηγείται - χωρίς να δικαιολογείται - η επικοινωνιακή στρατηγική της εφημερίδας απέναντι στην Ελλάδα, ιδίως πριν από την υπογραφή του Μνημονίου.

Συνολικά, η *BILD* δημοσίευσε 1822 κείμενα που περιείχαν τη λέξη «Ελλάδα» από τις 5 Οκτωβρίου 2010 ως τις 31 Δεκεμβρίου 2010. Η εφημερίδα ήταν αντίθετη με την προοπτική οικονομικής στήριξης της Ελλάδας από άλλα κράτη της ευρωζώνης και κυρίως από τη Γερμανία. Στις 11 Φεβρουαρίου 2010 και ενόψει της ευρωπαϊκής συνόδου λίγες μέρες μετά, ο βασικός της τίτλος ήταν: «Καμία Βοήθεια προς την Ελλάδα».¹⁵⁰ Ακόμα, όμως, και όταν η καγκελάρια Άγκελα Μέρκελ αποφάσισε τελικά να στηρίξει τη χώρα μας, τα κείμενα της *BILD* έδιναν την εντύπωση πως η «αδύναμη» Ελλάδα παρακαλάει την «πανίσχυρη» Γερμανία για να λύσει τα οικονομικά της προβλήματα, δείχνοντας αλαζονική τάση.¹⁵¹

Τα περισσότερα άρθρα της *BILD* ήταν εχθρικά αν όχι ειρωνικά για την Ελλάδα, αγγίζοντας συλλήβδην την ελληνική κοινωνία και δημιουργώντας πιθανώς την εντύπωση σε αναγνώστες πως όλοι οι Έλληνες είναι «τεμπέληδες», «διεφθαρμένοι» και «χρεοκοπημένοι». Το πιο χαρακτηριστικό ίσως παράδειγμα της διάθεσης του γερμανικού ταμπλόιντ απέναντι στη χώρα μας ήταν η επιστολή της προς τον πρωθυπουργό, Γιώργο Παπανδρέου. Η εφημερίδα, με αφορμή το ταξίδι του Έλληνα πρωθυπουργού στο Βερολίνο, για να συναντηθεί με τη Γερμανίδα καγκελάρια το Μάρτιο του 2010 έκανε σύγκριση Ελλάδας-Γερμανίας λέγοντας - μεταξύ άλλων - στον κ. Παπανδρέου: «Είστε στη Γερμανία, μία χώρα πολύ διαφορετική από τη δική σας. Εδώ κανείς δεν πληρώνει χιλιάδες ευρώ σε «φιλοδωρήματα» για να εξασφαλίσει ένα κρεβάτι στο νοσοκομείο. Και η Γερμανία έχει υψηλά χρέη αλλά πληρώνουμε τα οφειλόμενα, γιατί ξυπνάμε νωρίς το πρωί και εργαζόμαστε όλη την ημέρα». Η εφημερίδα, υπενθύμιζε, επίσης, στους Έλληνες ότι οι τουρίστες αφήνουν «πολλά λεφτά» στην Ελλάδα, ενώ δεν παρέλειπε να επισημάνει ότι ο προπονητής που έφερε τους Έλληνες στην κατάκτηση του Euro το 2004 ήταν Γερμανός. «Θέλουμε να είμαστε φίλοι των Ελλήνων», κατέληγε, «για αυτό έχουμε δώσει για τη χώρα σας 50 δισεκατομμύρια ευρώ από την είσοδο σας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όμως, φιλία σημαίνει επίσης ότι λέμε και την αλήθεια». Η γερμανική εφημερίδα συνόδευε, μάλιστα, την ανοικτή επιστολή με ένα γραμματόσημο με την ένδειξη «σε περίπτωση που θέλετε να απαντήσετε, δε χρειάζεται να ξοδέψετε χρήματα».¹⁵² Ιδιαίτερα επιθετικό ήταν, επίσης, δημοσίευμα του γερμανικού ταμπλόιντ που καλούσε την Ελλάδα να πουλήσει τα νησιά της από τις αρχές Μαρτίου 2010.¹⁵³

Ως προς τον γενικό τρόπο λειτουργίας της *BILD*, πρέπει να αναφερθεί ότι η εφημερίδα δεν έχει μόνιμο ανταποκριτή στην Ελλάδα, αλλά έστειλε κατά καιρούς στην χώρα μας τον δημοσιογράφο της Paul Ronzheimer, ώστε να καλύψει διάφορα θέματα, τα περισσότερα από αυτά σχετικά με τις συνήθειες της ελληνικής κοινωνίας. Ο ίδιος, με τη συνεργασία ενός φωτογράφου, είχε σκοπό να βρει και να αναπτύξει «χτυπητά» θέματα τα οποία θα μπορούσαν να προσελκύσουν την προσοχή των αναγνωστών του. Σε αυτά συγκαταλέγεται, για παράδειγμα,

¹⁵⁰ 'Keine Finanzhilfe für Griechenland', <http://www.bild.de/BILD/politik/wirtschaft/2010/02/11/griechenland-eu-sondergipfel/was-kostet-die-rettung-der-pleite-griechen.html##>, 11 Φεβρουαρίου 2010.

¹⁵¹ Βλ. για παράδειγμα, 'Jetzt Flehen die Pleite-Griechen Uns An', <http://www.bild.de/BILD/politik/wirtschaft/2010/04/23/griechenland-bittet-eu-um-finanzhilfe/pleite-griechen-loesen-den-ernstfall-aus.html>, 23 Απριλίου 2010.

¹⁵² 'Ihr Griecht Nix Von Uns' (Ιστοσελίδα εφημερίδας *BILD*), <http://www.bild.de/BILD/politik/wirtschaft/2010/03/05/griechenland-bild-schreibt-pleite-premier/keine-hilfe-fuer-griechen.html>, 5 Μαρτίου 2010.

¹⁵³ 'Verkauft doch eure Inseln, ihr Pleite-Griechen', <http://www.bild.de/BILD/politik/wirtschaft/2010/03/04/pleite-griechen/regierung-athen-sparen-verkauft-inseln-pleite-akropolis.html>, 4 Μαρτίου 2010.

το ρεπορτάζ του τον Απρίλιο του 2010 στο οποίο προσπαθεί να δείξει πως οι Έλληνες πολίτες «καλοπερνούν» παρά τα μέτρα λιτότητας.¹⁵⁴ Σε ένα κείμενο αντίστοιχου περιεχομένου, ο ίδιος ανταποκριτής καλεί τη χώρα μας να βγει από το ευρώ, έχοντας τυπώσει δραχμές τις οποίες μοιράζει σε περαστικούς στην πλατεία Συντάγματος.¹⁵⁵

Τους μήνες μετά την υπογραφή του Μνημονίου, ωστόσο, το ενδιαφέρον της *BILD* για τις εξελίξεις στην Ελλάδα ήταν σαφώς πιο περιορισμένο, ενώ τα κείμενα του δημοσιογράφου Paul Ronzheimer έπαυσαν να είναι τόσο επιθετικά όσο τους πρώτους μήνες του 2010. Εξαιρέση αποτελούν κάποια άρθρα του για την αναθεώρηση του ελλείμματος τον Οκτώβριο του 2010¹⁵⁶ και ορισμένα κείμενα το Νοέμβριο με αφορμή την αποστολή εκρηκτικών πακέτων σε ευρωπαϊκές χώρες. Σε ένα από αυτά ο ίδιος δημοσιογράφος, αναρωτιέται «πόσο επικίνδυνος είναι αυτοί οι Έλληνες».¹⁵⁷ Η Ελλάδα, ωστόσο, σταμάτησε ουσιαστικά να βρίσκεται στην ατζέντα του γερμανικού ταμπλόιντ.

Αποτίμηση

Όσα έχουν σκιαγραφηθεί παραπάνω, δείχνουν ότι τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης προσέγγισαν την Ελλάδα με τη ματιά ενός τρίτου παρατηρητή, που, όμως, έδειχνε ενοχλημένος, από τη μία πλευρά, λόγω της πιθανότητας «μετάστασης» της ελληνικής κρίσης και από την άλλη λόγω της ελληνικής πολιτικής. Το αποτέλεσμα της κάλυψης είναι πράγματι αρνητικό για τη χώρα μας, ενώ δεν έλειψαν γενικεύσεις, υπερβολές, ειρωνικά σχόλια και απόδοση απαξιωτικών επιθετικών προσδιορισμών, ιδίως από τη *BILD*. Μετά την υπογραφή του Μνημονίου το Μάιο, ωστόσο, η εικόνα σταδιακά βελτιώθηκε, αν και τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης συνέχισαν να ασκούν αυστηρή κριτική σε τομείς όπως η αδυναμία πάταξης της φοροδιαφυγής και να κάνουν λόγο για πιθανή χρεοκοπία και αναδιάρθρωση του χρέους.

Παράλληλα, τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης να μεν επικεντρώθηκαν στο οικονομικό σκέλος της ελληνικής κρίσης μετά τις εθνικές εκλογές του Οκτωβρίου του 2009 αλλά - με αφορμή αυτό - επιχείρησαν να προσεγγίσουν και άλλες παθογένειες της ελληνικής κοινωνίας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο πρόβλημα της διαφθοράς και σε ορισμένες περιπτώσεις της ανασφάλειας. Αυτό, μάλιστα, δεν έγινε μόνον από τους ανταποκριτές στη χώρα μας αλλά και από πολλούς άλλους δημοσιογράφους, ο οποίοι δεν είχαν άμεση επαφή με την ελληνική πραγματικότητα. Η μελέτη επιβεβαιώνει, λοιπόν, την τάση πολλών δημοσιογράφων να εστιάζουν σε «κακές ιστορίες», την ίδια στιγμή που το ενδιαφέρον τους για «θετικές ιστορίες» όπως η εξαιρετική πορεία της ελληνικής ναυτιλίας ήταν περιορισμένο αν όχι ανύπαρκτο.

Σε γενικές γραμμές, η κάλυψη της ελληνικής κρίσης από τον οικονομικό διεθνή Τύπο παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες στη *Wall Street Journal* και *Financial Times*, οι οποίες ασκούν

¹⁵⁴ Paul Ronzheimer, 'Krise' Welche Krise?', <http://www.bild.de/BILD/politik/wirtschaft/2010/04/26/pleite-griechen/machen-weiter-wie-bisher-von-krise-keine-spur.html>, 25 Απριλίου 2010.

¹⁵⁵ Paul Ronzheimer, 'BILD Gibt den Pleite-Griechen die Drachmen Zurück', <http://www.bild.de/BILD/politik/wirtschaft/2010/04/27/griechenland-krise-drachmen-euro/bild-gibt-den-pleite-griechen-die-drachmen-zurueck.html>, 27 Απριλίου 2010.

¹⁵⁶ Paul Ronzheimer, 'Griechenland-Krise – Alles Noch Viel Schlimmer?' <http://www.bild.de/BILD/politik/wirtschaft/2010/10/23/griechenland-krise/neue-defizit-tricksereien.html>, 23 Οκτωβρίου 2010. Βλ. επίσης: Nikolaus Blome, Nikolaus Harbusch, Dirk Hoeren, George Kalozois, Rolf Kleine, Einar Koch, Ralf Georg Reuth, Paul Ronzheimer, Dieter Schlüter και Georgios Xanthopoulos, 'Wi Athen sich den Euro Erschwindelte', <http://www.bild.de/BILD/politik/2010/10/29/griechenland/geheimakte-wie-die-griechen-in-den-euro-kamen.html>, 28 Οκτωβρίου 2010.

¹⁵⁷ Paul Ronzheimer, 'Wie Gefährlich Sind diese Griechen für Uns', <http://www.bild.de/BILD/politik/2010/11/03/paket-bomben-serie-polizei-sucht-fuenf-griechen/muessen-wir-vor-diesen-anarchos-angst-haben.html>, 3 Νοεμβρίου 2010.

έντονη κριτική στη χώρα μας, με τη *Handelsblatt* να ακολουθεί - συγκριτικά - κάπως πιο ήπια γραμμή. Σε ιδεολογικό επίπεδο παρατηρούνται διαφορές στο γερμανικό Τύπο, καθώς η κεντροδεξιά *Frankfurter Allgemeine Zeitung* ήταν περισσότερο επιφυλακτική απέναντι στην Ελλάδα σε σχέση με την κεντροαριστερή *Süddeutsche Zeitung*, ενώ η *BILD* όπως προαναφέρθηκε λειτουργεί με βάση τη λογική της εφημερίδας ταμπλόιντ. Σε εθνικό, τέλος, επίπεδο οι γαλλικές και ιταλικές ποιοτικές εφημερίδες είναι περισσότερο ευρωπαϊκά προσανατολισμένες σε σχέση με τις αντίστοιχες γερμανικές, αποτυπώνοντας τη στάση των κυβερνήσεών τους, ιδίως τους πρώτους μήνες του 2010. Η προσέγγισή τους είναι, παράλληλα, κάπως πιο «φιλική» απέναντι στην Ελλάδα, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν έθιξαν τα κακώς κείμενα του ελληνικού πολιτικοοικονομικού και κοινωνικού συστήματος.

Ακόμα, η έρευνα πιστοποιεί πως οι εφημερίδες έχουν την τάση «να αντικατοπτρίζουν και να ενδυναμώνουν τις απόψεις των αναγνωστών τους».¹⁵⁸ Χαρακτηριστικό είναι πως υπάρχουν συγκεκριμένες δημοσκοπήσεις που καθρεπτίζουν σε μεγάλο βαθμό το δημόσιο διάλογο στα διεθνή μίντια. Για παράδειγμα, σύμφωνα με έρευνα που έγινε από τη γαλλική εταιρεία IFOP σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, το 52% των ερωτηθέντων στη Γαλλία και το 67%, στην Ιταλία είχαν ταχθεί υπέρ της ελληνικής διάσωσης. Αντίθετα, στη Βρετανία τη λύση της παροχής βοήθειας προς την Ελλάδα υποστήριζαν μόλις το 24% και στη Γερμανία το 22%.¹⁵⁹ Επίσης, σε δημοσκόπηση για λογαριασμό της *Financial Times*, εκδηλώθηκε πολύ μεγαλύτερος ευρωσκεπτικισμός στη Γερμανία σε σχέση με την Γαλλία και την Ιταλία, ενώ αντίστοιχη τάση σκιαγραφήθηκε σχετικά με ενδεχόμενη έξοδο της Ελλάδας από την ευρωζώνη.¹⁶⁰

Ενδιαφέρον παρουσιάζει, ύστερα, πως ο διεθνής Τύπος αγνόησε ουσιαστικά τη διαμάχη κυβέρνησης-αντιπολίτευσης στην Ελλάδα σχετικά με το Μνημόνιο. Παρά το γεγονός ότι οι περισσότερες εφημερίδες κάλυψαν στο ρεπορτάζ τους την ψηφοφορία της 6ης Μαΐου του 2010 στη Βουλή, κατά τη διάρκεια της οποίας πέρασε το νομοσχέδιο για τα έκτακτα οικονομικά μέτρα (172 υπέρ-121 κατά), δεν εστίασαν ιδιαίτερα στην έλλειψη συναίνεσης που χαρακτηρίζει την ελληνική πολιτική σκηνή. Με άλλα λόγια, τον ενδιαφέρον τους στράφηκε πολύ περισσότερο στην ανάγκη τήρησης των δεσμεύσεων από την πλευρά της ελληνικής κυβέρνησης ώστε να αποφευχθεί η χρεοκοπία παρά στις εσωτερικές φωνές διαμαρτυρίας που ακούγονταν και τη διατύπωση εναλλακτικών προτάσεων.

Δίνοντας δικαιώματα

Οι χειρισμοί της Ελλάδας, η διεθνής συζήτηση και οι δημοσιογράφοι

Έχοντας σκιαγραφήσει τις τάσεις του διεθνούς Τύπου ως προς την κάλυψη της ελληνικής κρίσης, μπορεί να γίνει μία προσπάθεια αξιολόγησης και ερμηνείας της. Παρόλο, λοιπόν, που οι υπερβολές και οι γενικεύσεις δεν έλειψαν, η κριτική που ασκήθηκε πηγάζει - σε μεγάλο βαθμό - από τα δικαιώματα που έδωσε η ίδια η χώρα μας, καθώς το οικονομικό της πρόβλημα είναι υπαρκτό. Αν, μάλιστα, υπάρχει μία σημαντική «προκατάληψη» στην προσπάθεια των ξένων

¹⁵⁸ Richard Lambert, 'Misunderstanding Each Other,' *Foreign Affairs*, τομ. 82, νο. 2, Μάρτιος/Απρίλιος 2003, σσ. 62-63

¹⁵⁹ 'Europeans Opposed to Greek Bailout' (ιστοσελίδα EU business) <http://www.eubusiness.com/news-eu/summit-economy-poll.3ut/>, 25 Μαρτίου 2010.

¹⁶⁰ Ralph Atkins και Quentin Peel, 'Germans Oppose Greek Aid, Poll Shows', <http://www.ft.com/cms/s/0/ee055e82-3529-11df-9cfb-00144feabdc0.html#axzz1EIk3Yji>, 21 Μαρτίου 2010.

δημοσιογράφων και αρθρογράφων να καλύψουν την ελληνική κρίση, αυτή, σίγουρα, σχετίζεται με το έλλειμμα αξιοπιστίας της ελληνικής πολιτικής. Αν και το συγκεκριμένο πρόβλημα προϋπήρχε, μία σχετικά πρόσφατη έκφασή του εντοπίζεται κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου του 2009 και λίγο μετά τις εκλογές της 4^{ης} Οκτωβρίου και σχετίζεται με τις εκτιμήσεις για το ύψος του ελλείμματος ως ποσοστού του ΑΕΠ. Χαρακτηριστικό είναι ότι από τις 17 Σεπτεμβρίου μέχρι τις 21 Οκτωβρίου του έτους αυτού αναφέρθηκαν από τους αρμόδιους πολιτικούς και οικονομικούς φορείς της χώρας οκτώ διαφορετικά νούμερα για την τιμή του ελλείμματος, που ξεκινούσαν από το 6% του ΑΕΠ και έφταναν στο 12,5%.¹⁶¹

Παράλληλα, ωστόσο, το «έλλειμμα αξιοπιστίας» όχι μόνο δεν ήταν όρος προς αποφυγή για τη νέα ελληνική κυβέρνηση αλλά αντίθετα αποτέλεσε συχνά σημείο αναφοράς τόσο του κ. Παπανδρέου όσο και του κ. Παπακωνσταντίνου και μάλιστα σε διεθνές επίπεδο. Το ίδιο ισχύει και για τη συνεχή υπογράμμιση των προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας, όπως η διαφθορά, από την πολιτική ελίτ της χώρας μας που ουσιαστικά δε διαφέρει από τα ρεπορτάζ και τις αναλύσεις των ξένων εφημερίδων. Ο υπουργός οικονομικών, κ. Παπακωνσταντίνου, για παράδειγμα, σε άρθρο του στην εφημερίδα *Wall Street Journal* στις 30 Νοεμβρίου 2009 έγραψε χαρακτηριστικά: «...Η νέα ελληνική κυβέρνηση είναι αντιμέτωπη με μία οικονομία σε ύφεση, μία κρίσιμη δημοσιονομική κατάσταση και πολύ σημαντικά δομικά προβλήματα με βαθιές ρίζες [...] Πάνω από όλα, όμως, η ελληνική στατιστική και πολιτική σήμερα υποφέρουν από ένα τεράστιο έλλειμμα αξιοπιστίας...»¹⁶²

Αντίστοιχο ήταν το περιεχόμενο των δηλώσεων του κ. Παπανδρέου μετά το Νταβός τον Ιανουάριο του 2010 όπου είπε ότι το πιο σημαντικό έλλειμμα της Ελλάδας είναι το «κενό αξιοπιστίας».¹⁶³ Το Φεβρουάριο του 2010, επίσης, ο Έλληνας υπουργός οικονομικών παρομοίασε από τις Βρυξέλλες την ελληνική οικονομία με «τιτανικό», λέγοντας πως η κυβέρνηση «προσπαθεί να αλλάξει την πορεία του».¹⁶⁴ Τέλος, μερικούς μήνες μετά, τον Οκτώβριο, αίσθηση προκάλεσε η αποκάλυψη του προέδρου του Eurogroup, Ζαν Κλοντ Γιούνκερ, ότι κάποιος Έλληνας πρωθυπουργός του είχε εκμυστηρευθεί πως «κυβερνά μια διεφθαρμένη χώρα».¹⁶⁵

Εκτός από τις δηλώσεις και τα σχόλια της ελληνικής πολιτικής ελίτ, πηγή για τους ξένους δημοσιογράφους μπορούσαν να αποτελούν διεθνείς εκθέσεις και έρευνες για την Ελλάδα. Ειδικότερα, πολλές εκτιμήσεις για το μέλλον της οικονομίας μας ήταν απαισιόδοξες σε παγκόσμιο επίπεδο. Τον Ιανουάριο του 2010, για παράδειγμα, ο οίκος Moody's έκανε λόγο για «αργό θάνατο» της ελληνικής οικονομίας σε συνδυασμό με αυτή της Πορτογαλίας.¹⁶⁶ Ταυτόχρονα, σε όλη τη διάρκεια του 2010, τόσο πριν όσο και μετά την υπογραφή του Μνημονίου, η ανασφάλεια που επικρατούσε στους κύκλους των διεθνών επενδυτών, αναλυτών και εμπόρων αποτυπωνόταν - μεταξύ άλλων - στις τετραμηνιαίες έρευνες που διεξάγονταν για

¹⁶¹ Γιώργος Τζογόπουλος, 'Το Έλλειμμα: Ποιον να Πιστέψουμε;', *Απογευματινή της Κυριακής*, 25 Οκτωβρίου 2009, σελ. 20.

¹⁶² Γιώργος Παπακωνσταντίνου, 'The Greek Problem', *The Wall Street Journal*, ιστοσελίδα υπουργείου οικονομικών, <http://www.minfin.gr/portal/en/resource/contentObject/id/d4ab026b-a1cd-4024-b634-12b2b385e116>, 30 Νοεμβρίου 2009.

¹⁶³ Jeffrey Donovan, 'Papandreu Says First Deficit Is Greece's Credibility Gap', ιστοσελίδα *Bloomberg*, <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aJcS98oA0z0g>, 28 Ιανουαρίου 2010. Βλ. επίσης συνέντευξη Γιώργου Παπανδρέου στο www.economist.com, και το δημοσιογράφο Bruce Clarke (ιστοσελίδα πρωθυπουργού <http://www.primeminister.gr/2010/02/23/957>, 23 Φεβρουαρίου 2010).

¹⁶⁴ Jan Strupczewski και Marcin Grajewski, 'Eurozone Gives Greece 30 Days to Show Good on Deficit', (ιστοσελίδα *Reuters*) <http://www.reuters.com/article/idUSTRE61E3E920100215>, 15 Φεβρουαρίου 2010.

¹⁶⁵ Ζαν Κλοντ Γιούνκερ: Διευκρινιστική Δήλωση Δείχνει τον Γ. Παπανδρέου για τα περι Διεφθαρμένης Χώρας', ιστοσελίδα εφημερίδας *To Βήμα*, 11 Οκτωβρίου 2010.

¹⁶⁶ Mark Brown, 'Moody's: Greece, Portugal Risk Slow Death', ιστοσελίδα *The Wall Street Journal*, <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704362004575000800814712706.html>, Business News, 13 January 2010,

λογαριασμό του *Bloomberg*. Συγκεκριμένα, τον Ιανουάριο του 2010, το 60% των ερωτηθέντων αξιολογούσε τα ελληνικά ομόλογα ως «υψηλού ρίσκου» με αυτά της Αργεντινής να ακολουθούν.¹⁶⁷ Τον Ιούνιο, αντίστοιχη έρευνα της ίδιας πηγής έδειχνε πως η το 73% των ερωτηθέντων θεωρούσαν πιθανή τη χρεοκοπία της Ελλάδας.¹⁶⁸ Το ποσοστό αυτό ήταν μειωμένο κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες το Νοέμβριο του 2010.¹⁶⁹

Τέλος, όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, αρκετές έρευνες αποτυπώνουν τον προβληματικό χαρακτήρα της. Σύμφωνα με τη Διεθνή Έκθεση του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ για τα έτη 2009-2010, η Ελλάδα κατέλαβε την 71η θέση ανάμεσα σε 133 κράτη. Στην έκθεση του ίδιου φορέα για τα έτη 2010-2011 έπεσε ακόμα πιο χαμηλά στην 81^η θέση ανάμεσα σε 139 χώρες.¹⁷⁰ Όπως αναλύεται, η Ελλάδα πάσχει - μεταξύ άλλων - στους τομείς της καινοτομίας, της ανώτατης εκπαίδευσης, της επάρκειας της αγοράς εργασίας, των υποδομών και των θεσμών.

Σύμφωνα με αρκετές επίσημες εκθέσεις η θέση της Ελλάδας είναι εξίσου απογοητευτική και ως προς τη διαφθορά. Το Νοέμβριο του 2009, η Οργάνωση Διεθνούς Διαφάνεια κατέταξε τη χώρα μας στην 71^η θέση μαζί με τη Βουλγαρία, τη FYROM και τη Ρουμανία.¹⁷¹ Πρόκειται για τη χειρότερη επίδοση που σημειώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση με το σκορ της Ελλάδας να είναι μειωμένο από 4.7 το 2008 σε 3.8 το 2009. Όπως αναφέρεται στην έκθεση, η ελληνική περίπτωση είναι «ιδιαιτέρως ανησυχητική» καθώς το χαμηλό σκορ της Ελλάδας «αντικατοπτρίζει την αδυναμία λήψης επαρκών μέτρων κατά της διαφθοράς, τις μεγάλες καθυστερήσεις στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων και την ύπαρξη αρκετών σκανδάλων διαφθοράς». Ακόμα χειρότερα ήταν τα στοιχεία που ανακοινώθηκαν για το 2010 με την χώρα μας να βρίσκεται πλέον στην 78^η θέση, μόνη τελευταία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρουσιάζοντας πτώση στην επίδοσή της κατά 0,3% σε σχέση με το 2009.¹⁷²

Με άλλα λόγια, οι περισσότερες αρνητικές θεματικές ενότητες τις οποίες έθιξαν οι ξένοι δημοσιογράφοι, όχι μόνον συνδέονται με την αποτυχία της ελληνικής πολιτικής σε βάθος δεκαετιών αλλά επιβεβαιώνονται από εκθέσεις και έρευνες διεθνών φορέων και αναπαράγονται από δηλώσεις και συνεντεύξεις της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας. Βεβαίως, επειδή αυτές οι παθογένειες του ελληνικού πολιτικού, κοινωνικού και οικονομικού συστήματος ήταν γνωστές πολύ πριν από τις εκλογές της 4^{ης} Οκτωβρίου 2009, θα περίμενε ίσως κάποιος από τους ξένους δημοσιογράφους να έχουν προσπαθήσει να τις αναδείξουν παλαιότερα, με γνώμονα το συμφέρον της ευρωζώνης. Αν εξαιρέσουμε την εφημερίδα *BILD*, που αποτελεί ταμπλόιντ, δεν είναι τυχαίο πως ακόμα και ο ποιοτικός πλέον Τύπος δέχεται συχνά κριτική από ακαδημαϊκούς για τον επιφανειακό χαρακτήρα των κειμένων του και την έλλειψη ερευνητικής

¹⁶⁷ Mike Dorning and Catherine Dodge, 'China Losing to US Among Investments of Choice', ιστοσελίδα *Bloomberg*, <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=asETTCYSxjFA>, 21 Ιανουαρίου 2010.

¹⁶⁸ Rich Miller, 'Greek Default Seen by Almost 75% in Poll Doubtful about Trichet', ιστοσελίδα *Bloomberg*, <http://www.bloomberg.com/news/2010-06-08/greek-default-seen-by-almost-75-in-poll-of-investors-doubtful-on-trichet.html>, 8 Ιουνίου 2010.

¹⁶⁹ David Lynch, 'Ireland Default Predicted by Majority in Global Investor Poll', <http://www.bloomberg.com/news/2010-11-12/ireland-s-debt-default-predicted-by-majority-of-investors-in-global-poll.html>, 12 Νοεμβρίου 2010.

¹⁷⁰ Βλ. Έκθεση για την Παγκόσμια Ανταγωνιστικότητα 2010-2011 (ιστοσελίδα World Economic Forum), http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf,

¹⁷¹ Βλ. Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς (CPI) της Διεθνούς Διαφάνειας για το 2009 (ιστοσελίδα Διεθνούς Διαφάνειας) http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table, Νοέμβριος 2009.

¹⁷² Βλ. Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς (CPI) της Διεθνούς Διαφάνειας για το 2010 (ιστοσελίδα Διεθνούς Διαφάνειας) http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results, Οκτώβριος 2010.

δημοσιογραφίας.¹⁷³

Κριτική Ματιά

Πέρα από τα προαναφερθέντα, ο τρόπος αντιμετώπισης της χώρας μας από τα διεθνή μίντια επιβάλλει μία επιπρόσθετη κριτική ανάλυση. Πρώτα, κάθε εφημερίδα απευθύνεται σε ένα συγκεκριμένο αναγνωστικό κοινό το οποίο επιδιώκει να ενημερώσει και να ικανοποιήσει με το περιεχόμενο που του προσφέρει. Έτσι, η απόδοση ιδιαίτερης έμφασης στην ελληνική περίπτωση και η συχνή δημοσίευση αρνητικών - αν όχι ειρωνικών σχολίων για αυτή - μπορεί να θεωρηθεί ως σκόπιμη επιλογή των ξένων δημοσιογράφων στην προσπάθειά τους να καλύψουν την οικονομική κρίση και να εξηγήσουν τον κίνδυνο επιβίωσης της ευρωζώνης. Οπωσδήποτε, η συνεχής επίρριψη ευθυνών σε μία «τρίτη χώρα», δημιουργεί την αίσθηση στους αναγνώστες των διεθνών εντύπων πως οι υπαίτιοι του ευρωπαϊκού προβλήματος δε βρίσκονται στη Γαλλία, τη Γερμανία ή την Ιταλία, αλλά ότι αυτές στην ουσία «εξαπατήθηκαν» από τις ελληνικές κυβερνήσεις.

Ταυτόχρονα, δημιουργούνται ερωτηματικά σχετικά με πιθανά οικονομικά συμφέροντα που ίσως εξυπηρετούν τα ΜΜΕ. Έχει ήδη σκιαγραφηθεί ότι η ακαδημαϊκή συζήτηση θίγει το θέμα αυτό σε θεωρητικό επίπεδο, ασκώντας κριτική στον τρόπο λειτουργίας και παρουσίασης των ειδήσεων από τα μίντια. Στη περίπτωση της κάλυψης της ελληνικής κρίσης από τον ξένο Τύπο, βέβαια, είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποδειχθεί με στοιχεία ποια ακριβώς συμφέροντα απασχολούσαν τις ιδιοκτήτριες εταιρείες των ΜΜΕ, για παράδειγμα στη Wall Street ή σε άλλα χρηματιστήρια. Είναι, επίσης, δύσκολο να διερευνηθεί ποιες ακριβώς «σχέσεις» αναπτύχθηκαν ανάμεσα σε εφημερίδες και επενδυτικές εταιρείες, οίκους αξιολόγησης, hedge funds ή άλλους οικονομικούς οργανισμούς και αν - μέσα στο πλαίσιο αυτό - η κάλυψη της ελληνικής οικονομικής κρίσης «χειραγωγήθηκε» ως κάποιο βαθμό τουλάχιστον. Οι σχέσεις αυτές μπορούν σε γενικές γραμμές να αφορούν τόσο την μεταξύ τους οικονομική συνεργασία, για παράδειγμα σε επίπεδο καταχώρησης διαφημίσεων ή άρθρων και συνεντεύξεων επί πληρωμή όσο και τις δημόσιες σχέσεις που ίσως έχει μεμονωμένα ένας δημοσιογράφος με τον φορέα του οποίου καλύπτει το ρεπορτάζ.¹⁷⁴

Σε επίπεδο πολιτικής ελίτ, ο Έλληνας πρωθυπουργός, κ. Παπανδρέου, μαζί με την κ. Μέρκελ, το κ. Σαρκοζί, και τον κ. Γιούνκερ, είχαν ζητήσει από το Μάρτιο του 2010 την πραγματοποίηση έρευνας σχετικά με το ρόλο των ασφαλιστρών κινδύνου και την άνοδο του κόστους δανεισμού για την Ελλάδα.¹⁷⁵ Το Δεκέμβριο του ίδιου έτους, όμως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με επίσημη έκθεσή της ουσιαστικά αρνήθηκε ότι υπήρξε κερδοσκοπία σε βάρος της Ελλάδας και άλλων χωρών της ευρωζώνης. Σε αυτή αναφερόταν ότι δεν υπάρχουν «καταληκτικά αποδεικτικά στοιχεία ότι η αγορά CDS προκαλεί υψηλότερο κόστος δανεισμού για τις χώρες-μέλη της ευρωζώνης». Όσον αφορά την ελληνική περίπτωση, σημειώνεται πως μετά από μία περίοδο ανοχής πολλών ετών λόγω κακής εκτίμησης του ρίσκου που υπήρχε, το κόστος δανεισμού άρχισε να αυξάνεται με την ανακοίνωση του προϋπολογισμού που προέβλεπε έλλειμμα 12,7% του ΑΕΠ. Αυτό - σύμφωνα με την εν λόγω έκθεση - οδήγησε πολλούς επενδυτές να δουν την περίπτωση της Ελλάδας με περισσότερη προσοχή και το

¹⁷³ Βλ. για παράδειγμα, Annabelle-Mohammadi Sreberny, 'Global News Media Cover in the World' στο John Downing, Ali Mohammadi and Annabelle Sreberny-Mohammadi (εκδ.) *Questioning the Media: A Critical Introduction* (Sage Publications, Thousand Oaks - London - New Delhi, 1995), σελ. 430

¹⁷⁴ Βλ. για παράδειγμα 2002 Curran James, *Media and Power* (Routledge, London - New York, 2002), σσ. 148-151.

¹⁷⁵ Η συγκεκριμένη επιστολή έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Πρωθυπουργού: <http://www.primeminister.gov.gr/2010/03/10/1262>, 10 Μαρτίου 2010.

Δεκέμβριο η πιστοληπτική της ικανότητα υποβαθμίστηκε από τρεις οίκους αξιολόγησης.¹⁷⁶ Τη συνομωσιολογία σε σχέση με την ελληνική κρίση και τα ασφάλιστρα κινδύνου καταρρίπτει, επίσης, με έρευνα του ο καθηγητής οικονομικών του πανεπιστημίου Stanford, Darell Duffie, ο οποίος, μάλιστα, είχε πραγματοποιήσει σχετική ομιλία από τον Απρίλιο του 2010 στη Βουλή των Αντιπροσώπων στις ΗΠΑ.¹⁷⁷

Σε συνδυασμό με τα ασφάλιστρα κινδύνου, η κριτική προσέγγιση του ρόλου των ΜΜΕ σε σχέση με την κάλυψη της ελληνικής κρίσης, πρέπει να έχει το ευρώ ως σημείο αναφοράς. Και αυτό γιατί την περίοδο της ανασφάλειας και της αβεβαιότητας των πρώτων μηνών του 2010 όπως αυτή αποτυπωνόταν στα μίντια, η τιμή του κοινού νομίσματος έπεφτε σε σχέση με το δολάριο ενώ αρκετοί έσπευδαν να πουλήσουν, φοβούμενοι την κατάρρευσή του.¹⁷⁸ Για παράδειγμα, μία μέρα πριν τη Σύνοδο Κορυφής της 25-26 Μαρτίου του 2010 το δολάριο σκαρφάλωνε 1,3% ως προς το ευρώ, φθάνοντας στο υψηλότερο επίπεδο από το Μάιο του 2009.¹⁷⁹ Επίσης, λίγες μέρες μετά τη συμφωνία για το πακέτο διάσωσης των 750 δισεκατομμυρίων ευρώ το *Bloomberg* έγραψε πως τα στοιχεία για την πτώση της τιμής του ευρώ σε σχέση με το δολάριο είχαν αυξηθεί κατακόρυφα ενώ η τιμή του πρώτου είχε πλέον πέσει στο χαμηλότερο επίπεδο μετά την πτώχευση της Lehman Brothers.¹⁸⁰

Η κουλτούρα του δημοσιογράφου

Επίσης, μία ακόμα πιθανή εξήγηση που μπορεί να δοθεί για το ρόλο των ξένων ΜΜΕ στην κάλυψη της ελληνικής κρίσης σχετίζεται με την εθνική και δημοσιογραφική κουλτούρα. Ξεκινώντας με την πρώτη, στη Γαλλία και κυρίως στην Ιταλία είναι αναμενόμενο κάποιοι δημοσιογράφοι να αντικρίζουν τα ελληνικά προβλήματα με μεγαλύτερη επιείκεια σε σχέση με τη Βρετανία, τη Γερμανία και τις ΗΠΑ λόγω σχετικής εμπειρίας από το εσωτερικό της χώρας τους. Παράλληλα, στο γερμανικό Τύπο μπορεί να αντανάκλαται ένας εκνευρισμός ότι η χώρα εγκατέλειψε το ισχυρό μάρκο για να ενταχθεί στο ευρώ το οποίο υπονομεύεται από χώρες με υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα όπως η Ελλάδα. Από την άλλη πλευρά, ο αμερικανικός και αγγλικός Τύπος ίσως εκφράζουν κάποιου είδους δικαίωση με τα σημερινά προβλήματα του ευρώ, καθώς από παλαιότερα είχε διατυπώσει επιφυλάξεις για τη βιωσιμότητα του κοινού νομίσματος.

Εκτός από κάποιες εθνικές διαφοροποιήσεις, όμως, υπάρχουν πολλά κοινά που συνδέουν το έργο των δημοσιογράφων τα οποία εξηγούν ως κάποιο σημείο τη στάση τους. Τα πιο σημαντικά από αυτά είναι το στενό χρονικό περιθώριο το οποίο αυτοί διαθέτουν, ώστε να παραδώσουν τα κείμενά τους με αυστηρές προθεσμίες.¹⁸¹ Η παράμετρος αυτή αιτιολογεί κάποιες

¹⁷⁶ Βλ.: Report on Sovereign CDS στην ιστοσελίδα της *Wall Street Journal*:

<http://online.wsj.com/article/SB10001424052748703296604576005551530863030.html>, 8 Δεκεμβρίου 2010.

¹⁷⁷ Darrell, Duffie, 'Credit Default Swaps on Government Debt: Potential Implications of the Greek Debt Crisis', ομιλία στη Βουλή των Αντιπροσώπων, 29 Απριλίου 2010.

¹⁷⁸ Steve Matthews και Sara Eisen, 'Feldstein Says Euro's Fall Due to Panic Over Greece', Ιστοσελίδα *Business Week*: <http://www.businessweek.com/news/2010-03-11/feldstein-says-euro-s-fall-due-to-panic-selling-over-greece.html>, 11 Μαρτίου 2010.

¹⁷⁹ Blake Ellis, 'Dollar Surges to 10-Month High Versus Euro', Ιστοσελίδα *CNN Money*, http://money.cnn.com/2010/03/24/markets/foreign_exchange/index.htm?section=money_latest, 24 Μαρτίου 2010.

¹⁸⁰ Ben Levisohn 'Future Traders Increase Bets on Euro Decline to Record Amid Bailout Doubt', <http://www.bloomberg.com/news/2010-05-14/futures-bets-on-euro-decline-reach-record-on-speculation-bailout-may-fail.html>, 14 Μαΐου 2010.

¹⁸¹ Herbert J. Gans, 'Deciding What's News', Howard Tumber (εκδ.), *News: A Reader* (Oxford University Press, Oxford – New York, 1999), σσ. 235-248.

φορές την ανακρίβεια των πληροφοριών που μεταδίδονται. Αιτιολογεί, επίσης, την υιοθέτηση από την πλευρά τους απόψεων που συνιστούν «εύκολη λύση» ώστε να αποφεύγουν την έρευνα σε βάθος.¹⁸² Ακόμα, οι περισσότεροι δημοσιογράφοι έχουν τη νοοτροπία πως με τα κείμενα τους θα πρέπει να «βγάλουν είδηση». Έτσι, ορισμένες φορές μπορεί να δημοσιεύουν κείμενα χωρίς να ελέγχουν την αξιοπιστία των πηγών τους. Παράλληλα, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται η τάση μιας ομάδας από αυτούς να δείχνουν στους αναγνώστες τους πως «ξέρουν τα πάντα» και ότι «έχουν άποψη για όλα» με αποτέλεσμα τα άρθρα τους να είναι ενίοτε πρόχειρα, κακογραμμένα και χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο.

Τέλος, πρέπει να ληφθεί υπόψη πως για αρκετούς ανταποκριτές ξένων ΜΜΕ στην Ελλάδα, η ελληνική κρίση αποτέλεσε την «προσωπική τους ευκαιρία» να αναδειχθούν, με δεδομένο πως η χώρα μας πριν από τις εθνικές εκλογές του 2009 δεν βρισκόταν στο επίκεντρο. Έτσι, η συνεχής και στενή παρακολούθηση των εσωτερικών εξελίξεων στην Ελλάδα και η συγγραφή κειμένων με κριτικό τρόπο, τους εξασφάλιζε και συνεχίζει να τους εξασφαλίζει πιο ενεργό δημοσιογραφικό ρόλο. Όσον αφορά, μάλιστα, τους «ελεύθερους ρεπόρτερ», οι οποίοι σε αρκετά μεγάλο βαθμό δραστηριοποιούνται στη χώρα μας και συνεργάζονται κατά περίπτωση με διάφορα διεθνή μίντια, αυτοί έχουν ένα επιπρόσθετο κίνητρο. Πρόκειται για την επιθυμία τους να αποδείξουν πως είναι χρήσιμοι ως μόνιμοι ανταποκριτές από την Ελλάδα και να εξασφαλίσουν έτσι μία σίγουρη θέση εργασίας με την είσοδό τους στο μισθολόγιο κάποιου διεθνούς φορέα ενημέρωσης.

Διαφορά Προσέγγισης

Τέλος, μία ακόμα παρατήρηση που χρειάζεται να γίνει είναι πως υπάρχει διαφορετική προσέγγιση μεταξύ της ελληνικής πολιτικής ελίτ και των ξένων δημοσιογράφων. Από τη μία πλευρά, όπως έχει αναφερθεί, η ελληνική πολιτική ελίτ αρκετές φορές εκφράζεται επισήμως αρνητικά για τα δημοσιεύματα των διεθνών μέσων. Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, πολλοί ξένοι δημοσιογράφοι δεν κρύβουν την απογοήτευση για τον τρόπο αντιμετώπισης που είχαν από τις ελληνικές αρχές, κυρίως ως προς την ανταπόκρισή, τη διαθέσιμότητά τους αλλά και την παροχή των πληροφοριών που χρειάζονται. Για το λόγο αυτό, συχνά «αναγκάζονται» να χρησιμοποιούν εναλλακτικές πηγές για τη συγγραφή των κειμένων τους.¹⁸³ Το ερώτημα, συνεπώς, το οποίο τίθεται, είναι αν οι δημοσιογράφοι που εργάζονται σε ξένα μαζικής ενημέρωσης πρέπει να αντιμετωπίζονται ως «εχθροί» της χώρας μας ή ως φορείς που μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση της θέσης της στο εξωτερικό.

Οπωσδήποτε, η καταλογιζόμενη από πολλούς ξένους δημοσιογράφους έλλειψη σωστού συντονισμού και οργάνωσης της ελληνικής κυβέρνησης δεν αποτελεί πρωταρχική αιτία για την αρνητική εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό, καθώς το οικονομικό πρόβλημα της χώρας είναι υπαρκτό και αδιαμφισβήτητο. Σίγουρα, όμως, την επιβαρύνει. Και, με δεδομένο, πως η ελληνική κρίση συνεχίζεται, η γεφύρωση του χάσματος μεταξύ ελληνικής πολιτικής ελίτ και ανταποκριτών διεθνών ΜΜΕ ίσως οδηγήσει - εν μέρει τουλάχιστον - στη βελτίωση της εικόνας αυτής. Προτάσεις που μπορούν να υλοποιηθούν προς την κατεύθυνση του καλύτερου επικοινωνιακού σχεδιασμού από την πλευρά της ελληνικής κυβέρνησης περιλαμβάνουν την πληρέστερη παροχή

¹⁸² George N. Tzogopoulos, *US Foreign Policy in the European Media: Framing the Rise and Fall of Neoconservatism* (I.B.Tauris, London – New York, 2011).

¹⁸³ Η παρατήρηση αυτή δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να συγχέεται με τη λειτουργία των Γραφείων Τύπου της Ελλάδας στο εξωτερικό παρά μόνο με την επικοινωνιακή πολιτική της χώρας μας εντός συνόρων.

πληροφοριών, τη διευκόλυνση στη διοργάνωση συναντήσεων των αρμόδιων φορέων με ξένους δημοσιογράφους, και την πραγματοποίηση περισσότερων συνεντεύξεων τύπου. Επίσης, θα είναι χρήσιμος ο περαιτέρω εκσυγχρονισμός και η αναβάθμιση των ιστοσελίδων - ιδίως του υπουργείου οικονομικών - στα πρότυπα αντίστοιχων κόμβων του εξωτερικού.

Επίλογος:

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Η παρούσα μελέτη αποτέλεσε μία προσπάθεια καταγραφής και ανάλυσης των δημοσιευμάτων δέκα αγγλικών, αμερικανικών, γαλλικών, γερμανικών και ιταλικών εφημερίδων για την ελληνική κρίση από τις 5 Οκτωβρίου 2009 ως τις 31 Δεκεμβρίου 2010. Τα βασικά συμπεράσματα μπορούν να συνοψισθούν σε μια σειρά παρατηρήσεων. Με αφορμή την κρίση χρέους στη χώρα μας, λοιπόν, τα διεθνή ΜΜΕ εστίασαν στις εσωτερικές εξελίξεις της, ιδίως τους πρώτους μήνες του 2010. Ενώ, μάλιστα, η κάλυψη ενός θέματος διεθνούς ειδησεογραφίας απασχολεί συνήθως μόνον τους ξένους ανταποκριτές ή τους δημοσιογράφους που ασχολούνται ειδικά με το εξωτερικό δελτίο, στην περίπτωση της κάλυψης της Ελλάδας, ο κανόνας αυτός παύει να ισχύει. Και αυτό γιατί πολλοί δημοσιογράφοι ή αρθρογράφοι επικείμενα να σχολιάσουν την ελληνική πραγματικότητα, χωρίς να έχουν άμεση επαφή με αυτή.

Το ενδιαφέρον το οποίο έδειξαν τα διεθνή ΜΜΕ ήταν εντονότερο στις οικονομικές εφημερίδες ενώ αναφορικά με τη χώρα προέλευσής των εντύπων, τα γερμανικά είχαν τη μερίδα του λέοντος. Επίσης, παρά το γεγονός ότι το οικονομικό πρόβλημα της χώρας μας είναι αδιαμφισβήτητο, οι ξένοι δημοσιογράφοι οδηγήθηκαν κάποιες φορές σε υπεραπλουστεύσεις, υπερβολές, κακεντρεχή σχόλια και παραγωγή στερεοτύπων, αγγίζοντας συλλήβδην την ελληνική κοινωνία. Βέβαια, μετά την υπογραφή του Μνημονίου στις 3 Μαΐου 2010 ο διεθνής Τύπος περιόρισε σταδιακά το ενδιαφέρον του για τις εξελίξεις στην Ελλάδα ενώ η κάλυψη παρουσίασε σε ορισμένες περιπτώσεις σημάδια βελτίωσης. Έντονη κριτική ασκήθηκε ξανά το Νοέμβριο και Δεκέμβριο του 2010 λόγω των καθυστερήσεων στην επίτευξη των οικονομικών στόχων.

Παράλληλα, τα κείμενα των βασικών οικονομικών εφημερίδων: *The Wall Street Journal*, *Financial Times* και *Handelsblatt* αποτύπωσαν την παγκόσμια δημόσια συζήτηση για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας και του ευρώ, με την ιδέα την αναδιάρθρωσης χρέους και πτώχευσης να εμφανίζεται συχνά, ιδίως στις δύο πρώτες. Πιο σπάνια - συγκριτικά - παρουσιάστηκε η άποψη της εξόδου της Ελλάδας από την ευρωζώνη. Επίσης, στο γερμανικό, γαλλικό και ιταλικό Τύπο υπήρξε «κοινή ανησυχία» για το μέλλον της ευρωζώνης και του ευρώ. Οι γαλλικές και ιταλικές εφημερίδες έδειξαν ότι έχουν σε μεγαλύτερο βαθμό ευρωπαϊκό προσανατολισμό. Ίχνη εθνοκεντρικής λογικής εντοπίστηκαν ως προς την ανησυχία για τη μετάσταση της κρίσης σε αυτές, το ενδιαφέρον για το μέλλον των τραπεζών τους και τη συνεισφορά τους στο πακέτο διάσωσης της Ελλάδας. Σχετικά με το γερμανικό Τύπο, πάντως, είναι χρήσιμο οι παρατηρήσεις που πραγματοποιούνται να συνδέονται με κάποιο συγκεκριμένο μέσο, ώστε να αποφεύγονται οι γενικεύσεις. Η κάλυψη της ελληνικής κρίσης από αυτόν ήταν εξαιρετικά αρνητική από την εφημερίδα *BILD* αλλά σε γενικές γραμμές ισορροπημένη από τη *Süddeutsche Zeitung* και τη *Handelsblatt*. Η *Frankfurter Allgemeine Zeitung* ήταν περισσότερο συγκρατημένη, πιθανώς λόγω του ιδεολογικού της προσανατολισμού που είναι συμβατός με εκείνον της Άγκελα Μέρκελ.

Από τη μελέτη προέκυψε, τέλος, πως υπάρχουν διαφορετικές ερμηνείες που μπορούν ίσως να εξηγήσουν τον τρόπο κάλυψης της ελληνικής κρίσης από τα διεθνή μίντια. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων η αναξιοπιστία της ελληνικής πολιτικής, η ανεπάρκεια της

επικοινωνιακής στρατηγικής της κυβέρνησης, η στενή παρακολούθηση της παγκόσμιας δημόσιας συζήτησης για την οικονομία της χώρας μας και την ευρωζώνη, η εξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων από την πλευρά των εφημερίδων και η συγκεκριμένη κουλτούρα που καθοδηγεί το έργο των δημοσιογράφων. Όποια από αυτές και αν έχει τη μεγαλύτερη βαρύτητα, το βέβαιο είναι πως αλληλοσυμπληρώνονται. Η αλληλεπίδραση, δηλαδή, διάφορων παραγόντων είναι αυτή που μπορεί να εξηγήσει την πολιτική διάφορων εκδοτικών συγκροτημάτων και το σκεπτικό των δημοσιογράφων μέσα στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

Η ελληνική κρίση και η ανάλυση της κάλυψής της από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελεί «νέα πρόκληση» για τον τομέα της πολιτικής επικοινωνίας. Δεν υπάρχει, άλλωστε, κάποιο παλαιότερο μοντέλο σκέψης το οποίο να μπορεί να εφαρμοστεί επιτυχώς. Οι δημοσιογράφοι έρχονται πλέον αντιμέτωποι με πρωτόγνωρες οικονομικές εξελίξεις τις οποίες καλούνται να μεταφέρουν για πρώτη φορά. Επίσης, ιδιαίτερη σημασία έχει η χρονική στιγμή που μεταδίδεται κάποια πληροφορία στο διαδίκτυο, με δεδομένο ότι μπορεί να δημιουργήσει αναστάτωση και ανασφάλεια στην αγορά. Ταυτόχρονα, την εποχή της τεχνολογικής ανάπτυξης και της ταχύτητας στην παροχή πληροφοριών, οι πηγές που χρησιμοποιούνται από τους ξένους δημοσιογράφους έχουν πολλαπλασιαστεί, ενώ οι ίδιοι είναι πια σε θέση να έχουν πρόσβαση ακόμα και σε ελληνικές ιστοσελίδες, χρησιμοποιώντας την ειδική μεταφραστική υπηρεσία της google. Η παρούσα μελέτη μπορεί να συμπληρωθεί με την ανάλυση του τρόπου που ο ελληνικός Τύπος κάλυψε την οικονομική κρίση στη χώρα μας. Έτσι, μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα όχι μόνο για την προσέγγιση του «προβλήματος» από ελληνική οπτική γωνία και την πιθανή χρησιμοποίηση ελληνικών πηγών από τα ξένα ΜΜΕ, αλλά και για την αντίληψη που καλλιεργήθηκε στη χώρα μας σχετικά με το ρόλο άλλων χωρών αλλά και του διεθνούς Τύπου.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

- Ειρήνη Αναστασοπούλου (*Deutsche Welle*), 18 Οκτωβρίου 2010, προσωπική επαφή
- Αγγελική Κουρούνη (*L'Express*), 31 Οκτωβρίου 2010 με email
- Ντίνα Κυριακίδου (*Reuters*), 13 Οκτωβρίου 2010, προσωπική επαφή
- Μαρία Πετράκη (*Bloomberg*), 4 Νοεμβρίου 2010, προσωπική επαφή
- Νίκος Σκρέκας, (*Wall Street Journal, Dowjones newswires*), 4 Νοεμβρίου 2010, με email
- Nikolaus Blome, (*BILD*), 7 Δεκεμβρίου 2010, προσωπική επαφή
- Catherine Boitard (*AFP*), 20 Οκτωβρίου 2010, προσωπική επαφή
- Gerd Höhler (*Handelsblatt*), 25 Οκτωβρίου 2010 με email
- Kerin Hope (*Financial Times*), 27 Σεπτεμβρίου, προσωπική επαφή
- Quentin Peel (*Financial Times*), 7 Δεκεμβρίου 2010, με email
- Paul Ronzheimer (*BILD*), 27 Οκτωβρίου 2010, προσωπική επαφή
- Δημήτρης Βαγιανός (LSE) 26 Ιανουαρίου 2011, προσωπική επαφή
- Φιλιά Λαναρά (Γραφείο Τύπου Υπουργείου Οικονομικών), 17 Ιανουαρίου 2011, προσωπική επαφή
- Μιχάλης Μασουράκης (ALPHA BANK), 6 Οκτωβρίου 2010, προσωπική επαφή
- Αχιλλέας Παπαρσένος (Γραφείο Τύπου και Επικοινωνιών, Γενεύη), 3 Δεκεμβρίου 2010, με email
- Κώστας Μαυροειδής (Ένωση Ακολούθων Τύπου), 1 Δεκεμβρίου 2010, προσωπική επαφή
- Σταύρος Παναγέας, (Πανεπιστήμιο Chicago, Booth School of Business), 17 Σεπτεμβρίου 2010, προσωπική επαφή
- Βασίλης Παπαδημητρίου (σύμβουλος πρωθυπουργού Γ. Παπανδρέου σε θέματα επικοινωνίας), 4 Οκτωβρίου 2010, προσωπική επαφή
- Δημήτρης Παπαδημητρίου, (Ινστιτούτο Levy), 12 Αυγούστου 2010, τηλεφωνική επαφή
- Γιάννης Στουρνάρας. (Πανεπιστήμιο Αθηνών, IOBE) 17 Σεπτεμβρίου 2010, προσωπική επαφή

Το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ) ιδρύθηκε το 1988 και λειτουργεί ως ένα ανεξάρτητο, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ερευνητικό και επιμορφωτικό ίδρυμα. Μέσω του πολυετούς έργου του έχει αναδειχθεί σε σημαντικό φορέα πληροφόρησης, μελέτης και σχεδιασμού θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, και θεωρείται ένα από τα πιο έγκριτα σε διεθνές επίπεδο κέντρα μελετών της Ελλάδας στον τομέα των Ευρωπαϊκών υποθέσεων και των διεθνών σχέσεων.

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν εκφράζει, ούτε εκπροσωπεί συγκεκριμένες πολιτικές απόψεις. Επιχειρεί μόνο να λειτουργήσει ως θήμα ελεύθερου διαλόγου και ως κέντρο παραγωγής και ανταλλαγής ιδεών.

The HELLENIC FOUNDATION FOR EUROPEAN AND FOREIGN POLICY (ELIAMEP) was founded in 1988 and operates as an independent, non-profit, policy-oriented research and training institute. It functions as a forum of debate on international issues, as an information centre, as well as a point of contact for experts and policymakers. Over the years, ELIAMEP has developed into an influential think-tank on foreign policy and international relations issues.

ELIAMEP neither expresses, nor represents, any specific political party view. It is only devoted to the right of free and well-documented discourse.